

Luulet.

LEMBITU.

EESTI MUISTEPÕLWE MÄLESTUSTEST KASWANUD
LUULETUS.

Pubkama läinud lauliku

FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALDI

Järel jäetud paberidest

wälja antud.

Tartus.

M. Vares'i raamatukaupluse kuluga.

A. Saarto.

Sissemnikuks.

Nääd ast'gem kodadesse lanlja järgil,
Kes rahuwa peastjad hiilgdes paistawad,
Kell' pead on chitatnd wõidu pärgil
Mis walgnst moile maha woolawad.

Me' kannatame pehmema päowa waewa,
Kui teadawal, mis nemad kaunatannd,
Kes häda wõites lendasiwad taewa:
Kus Uuku neile puhkepaika ann'd.

Üks hiilgab soalt meil herrandlikul ilul
Kõig' tõiste hulkadest kui kuningas,
Ei maitsemd tema rõemu elu wilul,
Ehk noorus küll tal rinda paisutas.
Ta heitis walitsust ja armu liile
Siin walu kuristiku sügawa,
Iaks paku pimedama laure sülle
Ja elas üks oma waluga

1965:2273

HELSINGIN.

Suomenen Kirjallisuuden Seuran kirjasto.

1985.

Ei lennawud ta mitte alla taewast,
Tal potnud tiibu nagu lendawal;
Läks puhkama, kui peasnud oli waewast:
Ta olnud *inimene* risti all.
Sest sai tal küllalt rõemusi siin maits'da
Kõik kibedusi tundma õpida,
Et tema kujust igawest saab paistma
Täis inimese kõrgus otsata.

Mu laul! sa luige, kelle pehmed tiivad
Meid üloskandwad pilwe piirteni,
Ja wiimaks kõrge Taara kotta wiivad,
Kust Wanemuine tuleb tagasi —
Kui Eesti pojad ükskord sihti näewad,
Mis tema sõrm neil ette rajanud:
Kes kõrgemale püüdnud üd ja pääewad,
Neid tulewik ei mata unustatud.

Ja kellel silm neist õnne maad on näinud,
Seil tuleb meele koidu tuleleek,
Tal on, kui oleks tutwad need ju küinud,
Kord kohta näind, kus tulew kodupaik;
Ja imevägi täidab temal meele,
Ta ärkab siis, kui raskest unewäest,
Ja leiab omas põues *uue koe* —
Wist tulnud wana laulu-targa käest.

Nii aratan ma unustuse healed
Kui noorus-laulud wana raugale,
Ja nagu jõgi omad wirgud woolod
Seal maadest läbi saadab merele,
Ja kui tal laened juba merde jooswad —
Weel hallikate aset mäletab:

Kus tema sooned mulla rüpest tõuswad,
Kell' niiskus puid ja lilli imetab.

Ma alustan! — Oh kuule minu kõla,
Sa meie-aegne rahwas teraselt,
Ehk kustutame seega wana wõla,
Kui healte kohin kostab ülewelt!
Ehk kuulwad need, kes enne meid siin eland,
Nüüd mullas ammu, ammu puhkawad,
Need, kelle laulud enne meid siin kõland:
Et Eesti laulikud weel elanud.

Esimene laul.

Ajk' kustumud on sõasarwe kärin,
Mis päewa kolm ju rahvast hirmutand,
Et mägesi ja metsi waenu mürin
Kui Kõu wanker rüugast põrutand,
Ja pakku põgend naeste, laste wärin.
Ka muru pinda wabisema pannud,
Ei wahwa meeste süla tunnud lauru:
Neid saatnud *wahutuse* tung siin surma.

Ja jõed ja ojad, kelle puhas wesi
Nii selgelt imitsenud hallikast,
Ei karastanud wäsinud inimesi,
Kes ülpind olid päewa palawast:
Sest weri woolas wooga segatesi,
Mis mürk ja oda waland kibedast:
Et mulla põrm ja sauru punetawad,
Kell wärwi annud waprast meeste haawad.

Kui kautand pealik järel jäänud sabast
Weel soltsimehi leidnud põgen'ina,
Kes metsa warjust, sula soost ja rabast
Ehk peidupaika lootnud tubada,
Kus nomad kinsu küüsisist peasnud wabast
Ehk ööde warjul wõinud puhkada:
Ei annud uhke wõitnik neile mahti,
Waid tegi taga kihutuse jahti.

Üht weiket hulka paremates meestest
Oln'd walinud ta waenlast kiusama;
Ta sõitnud ise eel, tükk maad weel toistest
Et kitsal radadel wõind juhtida.
Ehk alla weerend päike lahknud paistest
Ja tee neid wedanud paksu pimedas,
Ei hoolind wõitnik kõigest kinnitusest,
Ei kannust, kiwast, ratsu komistusest.

Seal juhtus tema äkilise kalda:
All woolas sügaw jõgi wahutes.
Ja pime öö on wõtnud meelewalda:
Ei nähtud teed, ei rada kuskil ees,
Ei paistnud tähe kibet taowa alta,
Et wõitnikul seal käre kitsas käes.
Ta kutsus sarwel kokku seltsilased.
Kes kohkund näitwad nagu leinakased.

Ta hüüab: „Waenlase on meil käest läinud
Ja päike paistet peitnud silma eelt;
Mis argas põgen'jatel warju teinud
Wõi Wana-isa teada tubi'de teelt;
Ka hirmutust, mis nende üle käinud,
Kui leidsiwad meid enda jälgedelt;

Üks kogemata juhtund silma waatus
Neil oleks olnud surm wõi wangi saatus.

„Mis peame tegema? Sest loor on kaugel,
Ei jõua meie täna tagasi.
Moil ratsa hobud wäsimuse raugel
Ei taha sammu tõsta edasi;
Pilw peitnud puna aegsast ehalaugel,
Ei Äik'se wihm wist jokal wiibigi:
Wirk walmistagem laia pöude alla
Meil puhkopaika kõseks pilla palla.“

Nii puhus wõitnik; wäiksest kuulasiwad
Ta sõameshed antud käskusi,
Kui kohisedes kaugelt tunle tiiwad
Ja wihma piisku puistand nendeni,
Ning mustas rüüdis taowast tuiskasiwad
Siis walgud maha rist- ja põigiti;
Rata tulemas on raskeim wiimasagar,
Kus warju otsib igamees, kes agar.

Nüüd tõttasiwad mõned metsa rüügi,
Et wihma warju wõiksid otsida,
Ja teised walmistasid sambla süügi,
Kus wõitnik pidand pisut puhkama.
Ta waatas naeratates meeste mäügi
Tukk aega pealt, siis hakkas puhuma:
„Küll marutsuule ingewunad tiiwad
Kõik teie tegu pilla palla wiiwad!“

Just äkitselt olnd tuulispaska tõstnud,
Kui wõitnik waowalt jutu lõpetand:
Ei olnud sambla süügi siin kauem kestnud;
Kus tunle hoog kõik pöügil lendma pannud,

Mis tema merse eltest maha westnud,
Kui puis ladu maani paenutand:
Ja linnud lähwad lausa wihma kätte,
Neil warju paremat ei tule ette.

Ei wõitnik külmast wihmast palju hooli,
Kelt silm ja palaw ots saab jahutust;
Kes sõa mässul pole kartnud nooli,
Ei märkand Pikse wihmast wigadust;
Tat köharhiuksed lendwad sasis pooli,
Silm imeb marjast kastest karastust.
Ta waatab rõmsalt, kus kni laened merel
Kõik ladwad tantsib Pikse pilli järele.

Seal kõlab kaugelt warju hõiskamine.
Mis jõe kaldalt kuuluks tulema:
Kas inimise loom wõi metsaline,
Kes kõrgelt kuuldi alla langewa?
„Oh wõitnik! arult wõitnik õnneline!“
Nii peaseb paksust unest kõlama,
Ja sõalaste heal ja rõõmukärin
Kaib laanest läbi nagu maru wärin

Umb arwates, mis sündida seal wõinud
Laind wõitnik kiiralt jõe kaldale.
Kõik pimedus; ei silmad müski näinud,
Wäik üksi wiskab walgust laentele;
On tema kiire tulukene läinud,
Siis langeb järsk kõik pimedusesse.
Seal astub wõitnik sammud kaugemale
Ja sõalased jõudwad ligidale.

„Õnn, Lembitu! oh õnn!“ - nii jälle hõiskas
Üks ligemale tulles sõamees,

„Onn on küll suur, kes sinu kätte paiskas
Siin waenlast pealiku rask' mahu wäes,
Kui üks meist tema warju urka nuuskas,
Siis põgenes ta jooksu meie ees;
Ja kui tal viimne lootustäht seal lõppes:
Siis hukkas omast tema — jõkke häppes.

„Nii kaljolt langedes ta leidis otsa,
Ja surunud keha tal on laente wäes,
Küll wesi woab ja wiskab teda metsa,
Kus kaarna nokad ootamas ju ees.
Kui oleks rada pisut vähem kitsa —
Siis seisaks elusalt ta meie käes.
Ta seltsimehe saime õnnelt kätte,
Ked' anhelda sull' toodaks warsti ertu.“

Nii puhus sõanik ja tema kõla
Ei kestnud veel, siis tulnud tõised ka;
Nad tasusiwad kuulutarud wõla
Siin wäga imelise wangiga:
Sell' nähti karwased kõht, rind ja ala.
Ei! — üsna keha kaetud karwuga.
Ehk toojatele rõem wist siudant täitis,
Neil õhtlase silm siiski kartust näitis.

Sai Lombitu tükk aega wangi waatnud
Ja tema kõrgeas-palgoid imestand,
Kord silmi wana rauga päha saanud,
Mis raskem wist kui kaelal jõudu kand'.
Kui mõnni ladu, mis talle uuring haaw'nud,
Nii olnud nõdrus teda kätten pann'd —
Ja pikad lumewalged hiuksed jooksid
Tal kiitsuni, et kehal katet kooksid.

„Kes oled sa?“ nii wõitnik küsitama.
Kõik astsid ootas sammu ligemal'.
Et kuuleksid, mis pidi wastatama,
Sest raugal keel kui seisaks loku all;
Kes kaugemal, ei wõinud aru saada,
Mis suu tal sahkus salasosinal:
„Mul ainus elusihk siin kaduw ilmas
On jumalaid ja armu kanda silmas.“

Ei wõind see wastus mingi selgust anda,
Misperast Lombit' tõistkord kosis nüüd:
„Kes oled sa? Sull' kaebdus peale pandu,
Et minu wasta tegid rasket süüd,
Kui waenlast püüdsid hädahust kanda:
Mis eest — ma kardan — oma raha müüd?
Kuis tohtisid sa temal abiks heita
Ja minu waenlast salamahti peita?“

„Jah!“ — kostis rauk — „nii juhtus tööste asi,
Kui puhusid. Wõi wõisin tõiste?
Ta tuli. Ma ei tohtind öelda: kasi!
Kes külalise' tulud mu orkale?
Ta usaldas, et tutti ma ei sasi —
Ja oli ale selle — inime!
Ma kostsin: „Wõta heaks, mis jönan anda!
Ei toand, mis nimi tal wõi sul on kanda.“

Rauk waiknud; — wõitnik hädadund naerataos:
„Kas näete, mehed, imelugu siit!
Ma leian rauga, kesse unistatos
Ei minu nimega veel aega wiit'd!
Eks Lombitu ei kostnud, kui meid saates
Kõik Eestimaad täit minu nime kiit!“

Ka Lätis, Soomes laial tuntaks nime;
Siin asub kurt ja kotis kaswand pime!"

Siis wana raugalt pikem järel mõndama:
„Kas *Lindbäck* ehk ei tunne sa,
Kus lapsed, naased, raugad warju leidma
Kõik saawad, tuleb waen neid tungima?
Kes sõateed ei suutnud minna sõudma,
Need jäiwad koju minu isaga.“
„Ei!“ — kostis rauk — „ei näinud silm mul linna,
Ehk näbrus wõind mul auustusse minna.“

„Sa ütles“ — sundis Lembit — „tõeste mulle:
Kui kaua sina laanes elanud?“
„Ei rohi!“ — kostis rauk — „ma seda sulle
Wist järsku paluda nii tõest kui mune:
Kui tahaksid sa minu koopa tulla,
Siis näitaksin ma mitu uhked puud,
Mis kõmba kõrgusel ma istutanud:
Neil ladwad aunu laanest kõrgem saanud.“

Et kuuljad inimestes ei saanud aru
Läind Lembit unest otsust pärina:
„Siis seisab üks sull lahti, laane karu!
Kust waenlan wõib ja sõber astuda?
Ma sooviks näha sinu koopa waru,
Kas võimalik seal õigel puhkade,
Tais usaldust, et sinu loomepada
Ei saa meil mitte keetina surma rada?“

Nüüd wõeti teed siit otsekohe urka,
Kus peastmist lootsid leida wihma käest:

Ei pilkand keski kauem nõdra rauka.
Sest kartlik austus warjas wana meest,
Kes' waikselt pugond oma tutwa nurka
Kui püüaks peitu minna tõiste cest.
Ehk õues wihma küll kui wardast sadas,
Ei märkand ükski naist, kes koopas magas

Teine laul.

Ehk koobas küllalt ruumiline nägis,
On siiski temas pilkan' pimedus;
Sest ainust valgust, mis ta sisse heitis
And' aeglik walgu tera sädendus,
Kui wuhewahel pilwe põuest läikis,
Et kõik ei kataks ööde walitsus.
Küll ärkas küsidusi münel mehel
Siin salajast, mis oli pandud tähel.

Kas koopa seinu inimese käsi
Wõi looduswägi oli walmistand?
Kas kowadene suland lumewesi
Wõi wihmawood siin urgast uuristand?
Mis salapeidul imeline asi
Ehk elaw loom seal liikwat märki anud?
Nii küsisiwad salasosal mehed,
Kui kõrwa, silma lang'sid wõerad tähed.

„Tee tulewalgust, mees! et saame näha;
Kas lahkust näitad tulnud wõerastel?
Sa tead, et kurja sull' ei tahta teha,
Kui meile wasta tuled sõbra teel?
Sa näed, mis raskest walab wihma maha
Ja köidab kõiki meil kui wangidel:
On wihmasagar õnnelt mööda jõudmas,
Siis leiad meie sammud jälle sõudmas.

Nüüd ole wirk! ja walgusta meil urgast,
Et selgest saan su koobast nägema?“
Nii puhund Lembit: wastus kostnud nurgast:
„Su tahte tähts on mull wõimata.
Nii tõest, kui ükskord loodan peasma kurjast:
Ei ole suwel tuld weel näinud ma:
Kui talwel külm ei sumuiks suitsu kerki:
Ei saaks wist koopast keeki elumarki.“

Kui seda kuulnud, kiirustasid mehed.
Et puid ja raagu korjaks pimedas,
Mis kogemata warjutawad lehed
Ehk kuiwad olid hoidnud niiskes maas.
Neid keelas Lembit hädast: „Waadake tähed
Ei salli valgust, nad kõik puhkamas!
Küll tuul ja päike kuiwatawad wäljas
Meil homme märjad riided sõites seljas.

Kas wõimata meil oleks kannatada,
Mis tauk siin eluaja kannatand?
Mul kaheldus, kas ükskord sõnaldama
Ehk saab tal suu: mind oli elu kannud?
Ta hingab, wõib ka liikmeid paenutada,
Ja märkab ehk - kui nalg on näpistand?

Wist tunnistates saab ta hinge heitma:
Ei saand mull elus tõsist elu koitama."

"Ei saa mull surm ka surma nime kandma!"
And kosteks rauk: „sest kergelt kukub loht:
Kus kange puu wast välja peawad tõmbma,
Kol' sada juurt on köitnud mulla kest,
Ja kelle warske mahl poab toitu andma,
Et imedes saab täitust surma köht.
Kus tuhat soont on näitnud elu meri:
Seal woolab surma tuhat haawast weri."

Ta sõnad Lembitul on meele püüst,
Kes lohkest puhub: „Targast raagid sa!
Ei peaks sa lahkuma meil rahwa karast;
Kui tuled meile kaasa, tõutan ma
Sull koolipoissa tuua iseärást,
Ja sina pead neid targaks tegema;
Ma annaks linna aeda sull' ja tuba
Ja tahmist mõõda asumise luba."

Kui Lembit alles puhus, näe! seal puges —
Waik välja tulles kooja mustast suust
Üks loom, kell's silma waatus wõerust luges,
Et keski saand ei selget tunnistust.
„Woih, karn!" — kuuldi siis ja kartus suges
Wist mõnel hiuksed püsti tutikust.
Rauk palus: „Mehed, ärge wõtke oda!
See haige naaber warjub minu kodu."

Ja karu lamas põrandale maha,
Kus tasa tumedast ta mõmises;
Ei näitnud tahtmist temal toha paha,
Ehk silm küll seisis poolelt põrnitas.

Rauk rääkis, karu silites: „Ei taha
Ma aega wiita lapsi otsides.
Siin näete minu kooli poisikese,
Kes otsimata seie tulnud ise."

Nii jutustes täkk õhtut juba läinud.
Ja keski weel ei märkanud wäsimust;
Kes koopast wahel olid väljas käinud.
Noed kuulutasid wihma lõpetust.
Küll selgest oliwad neil silmad näinud, —
Mis ojasi seal weekand wihma suust,
Kui aega mõõda kadunud pilwe wuri:
Peast paistma jälle kuu ja tähe kari.

Nüüd küsis Lembit: „Ütle, taadikene!
Kas tuled kaasa teed meil juhtima?
Sest kitsas metsa rada, märg ja libe,
Wõib wõera jalad kergelt eksiada.
Kui wõtad kunlda palumise kõne,
Siis saaksin surmani sind tänama?"
„Jah!" — kostis rauk — „teid tahan rulla saatma
Nii kaugele kust lagedat saad waatma."

Ja kitsal teel, järsk kuristik kaldal
Üks teise kannul alla roniwad.
Kes libisedes waarutawal jalgal
Kord wiga kartes äki kikkawad,
Neil tõised tugewamad wägiwaldad.
Kas lohkest abiks jälle pakuwad.
Nii laks neil tee, mis wõowata ei olnud.
Et õhtki õnnetust ei wasta tulnud.

Järk astub lagedamas meeste sammu,
Kus kiviprügist kuu neil näitab teed:

Järk katsub jälle paksem mets neilt sammude,
 Kus pimedus veel kudumas on ööd;
 Kord mõelab mõnda kibuvitsa krammu,
 Kord tõisod wiletsuse walu wööd,
 Seal krabiseb nii äkist paksu keskel,
 Kui tuleks metsaline kiusu astmel.

Neil juhiks eel on rauk, kes kumardates
 Kord korralt sammu kiirust wiivitas.
 Kus teraselt ta rada otte waad'les,
 Et jälg ei tallaks ussikestki maas:
 Kus minck kinni seisis okste kätkes,
 Soalt kõrwale ta oksti paenutas:
 Ei sallinud, et mõrtsuk mõega tera
 Üht loodud kaswukest siin raiskaks ära.

Nii jõudsiwad nad juba oru ligi,
 Kui koidu puna päikest kuulutas,
 Paks udukuub veel katis maad kui pigi,
 Et silma waatus üsna tunnedas;
 Siin pühkisiwad mehed otsast higi,
 Kui rasket rada nägid lõppemas,
 Üks wiimast paisund jõgi woolas wahtus
 Wat üle kalda, millel puudus mahtus.

Mäe harjalt ulatasid orgu silmad
 Järsk mäge mööda alla wautama,
 Mis imetiku heali tuule hõlmad
 Seal udust äratanud kerkima?
 Ehk kuuljatel küll südamed on külmad,
 Ei oskand asja keski tähend'da —
 Lai kisa tõuseb, wahel tiwa wahin:
 Kas tuli seal, kas hädaliste muhin?

Kui oleksiwad wärawad kõik lukul,
 Kus hinge karjad sisse kipuwad
 Seal maal, kus meie silmad ööde hukul
 Ei lasa näha wiimist kodumaad, —
 Kus waimud püherdawad meele nukrul
 Ja tropis wihaest aega wiidawad:
 Nii ujusiwad paksus udu-meres
 Hulk nägemata loomad ühes peres.

„Mis on seal?“ küsis Lembitu ja wahtis
 Nii teraw silmil alla udusse.
 „Mis on seal, kostke?“ küsis ta ja tahtis
 Wirk wastust, — keski suud ei lahti tee.
 Ja kolmat korda küsis ta, ning jachtis:
 „Mull wastage! — miks kohkel seisate?“ —
 Siis kostis rauk: „Küll paiko tõuseb paistma
 Ja saab sull' sinu tegu wälja näitma!“

Ta sõna järgil tõusid walgus' terad
 Siis idast üles. Päike helendas,
 Ja kõrgel lendsid puna-auru kerad,
 Et laikus taowa sõrwi kaunistas.
 Seal kecrutasid üles udupärad,
 Mis päikse paiste laial lahutas.
 All walge org. Kus kole suruu wäli
 Meest mehe kõrwa paigutand kui halli.

Siin olnud toona-eilne lahing' ase,
 Kus wahwad wõitjad waenlast raskest löönd,
 Siin olnud mässul mõne wõidulase
 Ahn' mөөk ja oda rohkest olu söönd;
 Siit olnud Lembit paku-pögenlase
 Ta saatjatega häda-ohu wöönd:

Ked lootus, elu peasta, oli petanud
Ja jõgi surmas külma sülle võtnud.

Seal nähti lugemata kaarna parved
Ja raisakotkaid seltsi kogunud,
Kell kaugel nunnutawad noka-sarwod
Ja haisu tuulest dlos puhunud:
Nad nägelesid nänd, kus surnu narmod
Üks wägiwaldselt teiselt kiskunud;
Ka metsa neljajalgseid tahtsid jagu,
Kui inimese lihast tunnud magu.

See kolo näitemäng -- kui nõidus' wõrgu
Olnd Lembitule kudand silma ees;
Tal waates on, kui seisaks päris põrgu
Siin elaw silma ees ja südames.
Ta wahtis kaua üksi silmi orgu,
Ei leidnud teed, ei rada tuimuses:
Need werekujud kudusid tal silma,
Kui läheks waatus otse surma külma.

Seal seis'wad paiguti kui wõikad künkad
Weel maha löödud meeste lademed,
Siin täitwad lagodad kui mätta rünkad,
Kell nool ja odad teinud surma teed,
Weel mitme küllest paistsid noole tükad,
Mis meestel närtsitanud südamed:
Noid ringis seiswaid surnu rünkaid waates
On Lembitul, kui oleks nuhtlus saates.

Ja mitme ratsulase surnu koha
On kinni katnud langend hobune,
Kus tõise külles selged märgid näha,
Et tapar teda sundind surmale;

Üks kolmas pühdnud enne wiimist eha
Weel jalga tootada sammule:
Kus wore woolus kurnanud tal raamu
Ja surma ingel lähendanud sammu.

Ja mõnel koormas rindu raske kiwi,
Mis sõawanker tapos weeretand,
Ja tõista peale puistand surma iwi
Ränk lingu lops, mis teda maha pannd,
Ja mõnda tõisi tugew nuija tüwi
Siin surnu seltsi sekka langetand.
Nii lamasiwad mehed kahwand palgol
Ja were punet 'poland koidu walgel.

Kui unenägudes olnd sammu laisul
Wist wedand Lembitu siin kaugemal,
Kus surnud sõalased muru kaisul --
Kui Üku rüpes puhk'wad rahu all,
Ja kus neist tarrotannd weri paisul
Weel laialt loiguna on nähtawal.
Kõik seda koledama surma nägu
Eks olnd sünnitanud tema togu?

Siin tungib kõrwa äkist kaabamine,
Mis kuuljal hinge wabisema a'ab.
Ei näinud kohkust ohk weel inimone,
Mis keelt ja sõna nõnda lukutab,
Kui Lembitul siin kohkel küsinaine:
„Kas häidnud?“ surnu pea end' liigutab,
Siis surma walus wingub: „Wiige weele,
Kus piina jahutates kastan keele!“

Ja Lembitu seal ohmatates hüüab:
„Küll tõuswad maa seest tubat hallikad,

Kos ühe neist muli seie tuua püüab,
See kannaks kingituste kallimat!
Miks täha puhun? Mehed! kes teist jõuab
Wett leida? wõidab palgaks paremad!
Tal kiirus olgu kõigest ülem mure:
Et hädas abita üks mees ei sure!¹⁴ —

Küll rut'wad mehed. Aga kiirem lendes
Olnd surma saadik juba haige ees.
„Oh piinad, rasked olete küll kandes,
Jai petus kõik, mis elas südames:
Et jumalad neid wiivad rahu andes,
Kos wacnu väljal lang'wad sõdides!“ —
Nii ohkas mees, ja tõmmu wero oja
Tal woolas suust ja surmas Eesti poja.

Westoojad kaugel; waata, ligem nopis
Rauk marult kurekatla karika,
Kuh sisse toma krooksleht' tilgad tropis,
Mis nende põuest wõinud pühkida;
Neid põlwil surejale suhu topis,
Et keel ehk niiskust saaks tal märkama.
Siin murdes silm weel tänab wilu kastet:
Ei kõigil olnd nii lahkot surma astet.

Seal langend Lembit surnu ligi naaha
Ja sasind sülle toma kahwa pea,
Ei surnud waates wäsida ta taha,
Kell' liikmed tugewad ja nagu hea;
Ta katab surnu silmil' laugenaha
Ja waatab odast tehtud haawa wea,
Mis wahwal noorel mehel rinda lõhkund
Ja eluwaimu kehast wälja õhkund.

Ja wana rauk olnd waikselt ära läinud,
Mis Lembitu wist tähele ei pannud; —
Ta mehed tuliwad, kes täha käinud,
Ei sundja neile ainust sõna andud;
Ta istus waik, kui oleks unda näinud,
Ei koleduse koormat mitte kannud.
Seal ligistawad laiad rahu parwed
Ja kaugelt hõidwad rõmsast sõasarwed.

Täha Eesti wägi. — Truuwid sõamehed,
Kes Lembitust paar päewa lahutud,
Nüüd nõnda närtsitand, kui põual lehed,
Siin näha tahtwad armast pealikut.
Ja ligemale talles tõusid tähed:
Mis rõem neil olnd, et leidnud kadunud.
Nüüd Lembitu, kui raskest unest ärkab
Ja sindind undist kogemata märkab.

Siis wäepealik *Wamba* astus ette
Ja puhus alandlikult teret'des:
„Jai tänu jumalaile, kes mul' mõtto —
Sind seie tulla ots'ma — juhtis ees!
Kus õnnelt oleme sind saanud kätte,
Kell' järel kartes ohkand igramees.
Nüüd karga kiirest uhke ratsu selga
Ja tasu wäele armastuse wõlga.“

Ja waikselt hobu seljast teretatos
Sõit'd Lembitu nüüd nende ridades,
Kus sõalastel silmad palweid saates
Wist Uku poole tõusid silma wees.
Waik sõitis Lembitu; must mure kates
Tal seisis meel kui päike pilwe sees.

Neil' olnud hobu sammul sidet köitnud,
Kes werewäljal wõites hinge heitnud.

Ja leeri siit, mis löödud jõe kalda,
Kõik lühwad mehed jälle tagasi;
Sest neile oli antud moelowajda
Stin puhkel maits'da wõidu pidusi,
Ehk insti luusil päänutada jalga,
Et aeg neil jõuaks kiirem õhtuni.
Ja Lembitul jäid nnest wabaks silmad:
Tad piinasiwad luuletuse ilmad.

Kolmas laul.

Ja kõik se päew ja tükki ju teisest läinud,
Et Lembitu ei tulnud nähtawa;
Ei olnud teenri silugi teda näinud,
Ei sõawõle käsku antud ka.
Seal mure mitme südant läbi käinud:
Miks ülem nõnda wõera wiisiga?
Ja tuiskel taugisiwad truuwid hulgad,
Kui Wambat kuulutanud wilepulgad.

Randwanker weeres tasalisel sammul
Pikk loeri mõõda kitsaliste tood,
Kus Wamba istus, kesse noorus' rammul
Kui enno jõudnud toha wahwa tööd;
Ehk palged temal haaw' ja kortsu krammul
Küll tähendamas waneduse ööd.
Mis wiga sest — kui waenu rasked rühud
Ta puistab eest kui kerged tuule õhud?

Kõik wägi wankri ümber kokku tungib
Ja tõstab käsi püsti paludes,
Kus igamees end sirgumaie sunnib,
Et kõrwad tõistest kõrgem ulates
Tal kuulda tooks, mis pealik keelelt punnib.
Siis tõstsiwad nad healt kõik kisendes:
„Sa Lembitule palunist pead kandma,
Et silma päikest meile saaks ta andma!“

Ja Wamba tõntas nende tahmist täita
Neil asja lugu minna pärima;
Siis puhus ta: „Ei taha wastust peita
Ma teie eest, mis mulle awalda;
Seepärast palun mõned seltsi heita
Ja ühes sinna tulla minuga:
Teil nende suu peab hiljem kuulutama,
Mis temalt wastuseks saab meile saama.“

Teil teadaw on, et meie waenlast wõitnud
Ja wäge temal ära häwitand,
Mis Läti tüübi mõneks a'aks wist kõitnud
Ja jalgu ahelasse sõlmitand;
Ta sõawanker, mis nii kaugel sõitnud,
Siit pereineest ei enam koju kannud;
Meil taewast hiilgamas on rahu tähed —
Et koju woiwad minna sõamohed.“

Kui saadikud on jõudnud telgi ette,
Kus Lembit praegu aset pidamas,
Ja kuhu triibuline lipu rätte
Neil teed ja rada kaugelt juhatas;
Seal anti kannupoisil teadus kätte,
Kes saadikute soowi kuulutas:

Et nemad suuremat ei tahtnud teha —
Kui wäewalitseja palget näha.

Siis käskjalg ruttas. Pealik Wamba kõndis,
Talt wastust ootes, leeri waadates,
Mis ringis sõalaste keskel sündis,
Kui tamm ta seisis ise metsa sees;
Tad keha kasw ja kõrge kuju kandis
Nii kaugele, et kõigil silma ees.
Kus sõameestest tema kuju nähti,
Seal lausa kiitus'-laulusi tal tehti.

„Üks wahwa mees on Wamba! Esimene
Ja kõige kangem wõitnik sõawäes!
Tal lennab oda nagu liblekone
Ning mõegal tuli taga tema käes!
Kui ratsu seljas sõidab kibutelle,
Siis põgeneb, mis ial temal ees.
Ja jumalate kaitseriikad tiiwad
Tad häda-ohust ikka koju wiiwad!“

Kui mehed alles laulsid Wamba kiitust,
Seal tehti telgi ukseid ammule
Ja lasti tahtjad sisse ilma wiitust,
Kus Wamba puhus: „Järeku kallale!
Siin laskem' tasa samm' ja sõna niitust.
Et mõlemad meil kolinad ei tee,
Ja Lembitut ei wõiksid pahandada,
Kui tema käsku tahune kuulda saada.“

Nad laksid telki; leidsid tagaseinas
Poolistukila armsa ütoma,
Tal paistis nägu, nagu kuu, kes leinas —
Et maapilt tulnud teda warjama.

Tal wäsiind silm, kui kõrges kasteheinas
Üks weike lille tahaks närtsida.
Kui kõrwad tulejate astmist märkand,
Seal waatas ta, kui oleks unest ärkand.

Nüüd püüti terejates austust anda,
Ja Wamba hakkas nõnda puhuma:
„Mis karjast saab, kui karjus hoolet ei kanda,
Ehk eksil juhita jäend randaja?
Sind palume, meil' tahkelt ette panda,
Mis pikemalt me' peame tegema:
Et suurest wõidust kaswaks hüwa wilja
Ja leiku-ag ei wiibiks mitte hilja?“

Siin tästis Lembitu wast üles silmad
Ja nägi leinas wahwat wana meest;
Siis kostis ta: „Ma toan, et ööde külmad,
Rask' unenud on wõinud minu käest
Kõik mõtted; tühendanud lootus' ilmad,
Et ärksalt ma ei pease uno wäest.
Mul mõtlemised lähwad kiirest tõtte:
Kõig' esmalt wõtan koduteed nüüd ette.“

Kui wälk, mis äkist tulnud selgest taewast
Nii olnud sõnad mehi eh'matand,
Ja Wamba hüüdis: „Peasta mind sest waewast!
Wist kõrw mul 'polnud juttu tähelepannd?
Ei sest, mis meile andsid wõlgi laewast,
Ma leeris kell'gil tohiks kuulda and'.
Ehk waenlase küll oleme siin wõitnud,
Ei siiski veel tal tiwad hoopis kõitnud.

Meil tuleb esiteks maa arawõtta,
Siis minna Riialinna kallale;

Ja sellepärast tuleb kiirest tõtta,
Sest muidu korjaks wäge waenlane.
Nüüd tuleb kibedast tal sauna kütta
Ja kuppu lasta tema kukrule!
Kui oleme kõik kohad riisunud paljaks:
Siis laulgu tulo-kukk weel neile naljaks.“

Nii puhund wanem pealik. Aga tema
Tark jutt ei leidnud tšuu kuulajalt;
See puhus wihaselt: „Wist põrgu ema
Sull' sünnitanud mõtteid sügawalt!
Kolm päewa järgeste on püha *Koivu*
Wett weeretanud waenu were alt!
Ei wanda mõek pea pikemalt kestma:
Ei kaitem minna käsi weres kastma!“

Kui Lembitu nii puhunud, ei wõinud
Siin Wamba kauem südant waigist'ida;
Ta hüüdis kaebades: „Kes õnne nõudnud,
Need minga rahuliste mugama!
Meil rahu põlw on isamaalt nüüd sõudnud,
Ja wõeras jalg saab mure tallama:
Ning okasrikad rasked orjapaelad
On wiimaks sidunud kõik Eesti kaelad!“

Nii puhus kaebdes mees, ja hobu õues
Kui oleks kästud — hakkas hirnuma —
Ja kabja kraapimisel mure püües
Kerg' liiwa teri üles puistama.
Et õnne silmapilk ei lõpeks sõues,
On Wamba oskand abi otsida:
Ta lõkab riide eest, ja lahiti telki —
Mis wäljas sünnib — astub silmal elki.

Seal seisis Lembitu uhk sõaratsen,
 Kes jõe peale pidi jooma wiidama,
 Ja togi tikk küll mitmet wiisil katsu,
 Et kõie kütkest peaseks putkama,
 Ning mõni sulane sai raske matsu,
 Kui jalge eest ei oskand pageda;
 Sest hobul oli joogi himu arkand,
 Kui jõe jahutawat õhku märkand.

Kui Lembitul silm uhket looma näinud,
 Ei võinud jätta ligem astuda;
 Mis oli kallis ratsu kurja teinud,
 Et õigust annaks teda wihkada?
 Tal hõlm silm olnud südamesse läinud
 Kui tulewäik, kes tahaks küsida:
 „Miks julgest sa ei karga minu turja?
 Kas ial õnne tee meil läinud nurja?“

Ja hobu rõemustas, et pea võinud panna
 Siin jälle peremehe õlale,
 Kui tahaks paluda: „muld luba anna,
 Et võin sind kanda uue wõidule?“
 Ja Lembitu ehk oleks kostnud: „kanna!“
 Kui wiibust poleks astund wahetele;
 Samm sammult telgi ligemale tungis
 Paks inimeste hulk, kui kaarnad rongis.

Nad tõiwad raamil kannud surnukeha,
 Et Lembitul ta seisaks silma ees.
 Kust surnu leitud, andeid märgid näha:
 Ta wettind nägu, märjad hiuksed poas.

Ehk muutusi küll loonud surma eha,
 On siiski tuntaw kõigil wõeras mees:
 Sest tema kuningliku kallid riided
 On palistanud kuld ja hõbe siled.

Ehk keski küll ei raakind, siiski kõigil
 Neil tutaw, keda jõgi kaldale
 On wiskand, sest et temal ladus käigil
 Olnud surnu wedu meele wastane.
 Nüüd seisis awalikult walgus' laigil
 Siin jõkke kargand kõrgema waenlane.
 Ehk alla kukkudes küll pea tal lõhkend,
 On were jäljed wesi puhtaks pühkind.

Kui Lembitu tikk aega surnut waatnud,
 Siis hõõdnud kurwalt ta: „Oh jumalad!
 Ma märkan, miks te' teda seie saatnud,
 Sest meelo kahtlus kippus rutnalad
 Mind tegema. — Nüüd loodan: olen wõitnud,
 Sest eksitus ei leia kauem maad.
 Nüüd laskem surnu tuhka auest matta,
 Siis homme wara koju teele tõttida.“

Ja sõna lausumata läksid mehed
 Sealt Wamba seltsis ära surnuga;
 Neil tossus südamed kui suitsus rehed
 On mustaks läinud wiha sapiga.
 Küll nurin tõstis üles laiad tähed,
 Et poolelt tõstis nad pidand lahkuma.
 Kell' aga naesed, lapsed kodu ootmas,
 Neil olnud rõõmu tulukene saatmas.

Kui tuleriida oliwad nad teinud
 Ja surnukeha pannud riida peal,
 Kõik preestri ohverdused mööda läinud,
 Ja waiki kustund kaebaw lauluheal,
 Siis olid ruleleeked läbi kainud,
 Ei jäänud muud kui paljast tuhka seal,
 Mis poti korjatud nüüd maha maeti,
 Ja kungas kalmul' warjuks peale kaeti.

Neljas laul.

Küll seisid seal sa kahokordsel laigil,
 Mu *Lindane*, kindel warjupaik!
 Sest rõem ja õnn on harvast kaksik kaigil
 Nii rohkest rahwal südameid siin täit',
 Kui selle harulise päewa näigil,
 Kus sõawägi koju tulles waik: -
 Ei warom hõiskamise märki annud,
 Kui Laugnamäelt neid sammud orgu kannud.

Et aasta kõrgem suwa ilupidu
 Ja sõast tulek endid ühendaks,
 Seepärast tehti tee peal sammul sidu
 Ja wiivitati aega päewa kaks,
 Et mured neilt kui kerged lumo kida
 Lahk wastawõtte ära sulataks.
 Miks Lembitu nii äkist meelo pööras;
 See näitas sõameestel üsna wõeras.

Küll kogus kokku karjakaupa rahvast,
 Kui sõawäest ei märki nähtawal;
 Siin pidanud nad kannatama wahwast
 Woel poole päewa ootus' koorma all;
 Kui taewa palged läänest paistsid kahwast,
 Seal nähtaks tulejad wast ligidal.
 Kui mäe kõrgust katwad pilwe rünnad.
 Nii linna mürisi siin rahwa künkad.

Kui rõemuhelin kuulutanud wäge,
 Siis läinud seltsis linna wärawast
 Kõik preestrid neile wasta alla mäe
 Ja laulnud kooris: „Tere tulemast!“
 Nüüd ärkand rahwal rõemu kisa äge —
 Kui laente kohin mere sügawast;
 Et linnud kartes lentsid tuule-õhus,
 Kui rahwa rägin moru pinda rõhus.

Seal täitsid rõemutuled Lõndanisa
 Küll müüridelt ja kõrgest tornidest,
 Ja igast paigast tungis lusti kisa
 Kui linnu laulud lehtes metsadest:
 Et sõast peasnud poega mitu isa
 Ja ema terwelt leidnud silma eest;
 Ja sõsaril ja armukestel silmad
 On lausa õnnerikad lootus' ilmaal.

Kui Lembitu siis uhke ratsu seljas
 Kõik linna uulitsad olnd läbi sõit,
 Tal wangi kari eel kui muru haljas
 Aund tunnistust, et Eesti käes on wõit!
 Ei olnd neid wõitnik lasknud seista naljas,
 Ei kasi kellgi selja peale kõit:

Mis muidu wangidele söimuks tehti,
 Sest täna märgikest ei tõusnud nähti.

Ekhk org ja mägi lusti healttest kiilgas
 Ja rahwal rõem ei tahtnud lõpeda,
 Kõik mere pind ka tule walgest hiilgas,
 Et kaladgi ei saanud puhkama;
 Ja Lembitul on süda raskes waewas:
 Ta pidi isa ette astuma,
 Kus otsust andmine tal kätte tuli —
 Miks poolelt teelt ta taganenud oli?

Seepärast teretes ta seisab lodus,
 Kui kardaks rahwa peale waadata,
 Weel vähem näeb ta tütarlaste kogus,
 Kes tees: tulnud lillil eltima.
 „Ei ole mehel waim wist päris kodus;
 Üks wõõrus pühub teda wangist'ida!“
 Nii sosisiwad piigad salamahtri
 Ja kisk'sid inestelles silmad lahti.

Ja mitu mures kahwatanud oma
 Näeb Lembitu seal wäeli lastega,
 Kus kõige noorem rinna otsas tema
 Ja wäsinud jõudu püüab kurnada.
 Eit waatab ükski silmi: kas ehk oma
 Ta täiste hulgas juhuks nägema.
 Üks tuttaw ruleb. — Wastus olnd wist paha,
 Sest naene langend minestusse maha. — —

Seal mõtleb Lembitu ta kurbdust nähes:
 „Üks weike tükik mul wõidust silma all!
 Kui pisarato märg kõik jooseks ühes,
 Ekhk kaswaks temast meri täidawal.

Mis aitab kaebdus, kui ei imet tehes,
Ja elu võinud anda surejal? —
Nii mõeldes tal kangel seisab süda:
Sest võidu-pidud kurvastawad teda.

Nüüd jõudis tema isa koja ette,
Hing seisis kinni ahastuse wäes,
Sest taat ei pakuud teretates kätte,
Pi paistnud lahkus temal silmades.
Ja wana ranga ainukene mõte:
Kas poeg, kui süündind wahwa mees
Kõik asjad nõnda korral toimetanud,
Et Eesti rajad täielt rahu saanud.

Kui tema ise sõateed wool sõitnud
Ja noorus rammul waenlast maha löünd,
Ei olud ta muida täielikult wõitnud
Kui mõega terad wiimseid ära süünd,
Ja kõigil' koda wangi kütkeid kõitnud,
Pikk piinamine elu otsa toond:
Kõik hooned pidand maaga ühe tasa
Ja paljas saama nagu pihu pesa.

Kui Jembitu samm ligemale astus,
Siis tõusnud isa posti istme pealt,
Kui oleks tulide läinud sapi paksus;
Nii algas tema teretuse healt:
„Mul leinab süda, poeg, et sulle wastus
Nii kuum oi ole, kui ehk lootsid sealt;
Sa oled koju tulnud, waenlast wõitnud!
Kas kindlast temal kaed ka kinni kõitnud? —

Su käsujalad olid kunlutanud,
Et sõawäljal olnud wõit su käes.

Kas oled ussil munad hawitanud
Kõig' pesaga, mis warjul liiwa sees?
Siis olime vast täiest wõitu saanud:
Kui kõik, mis tema, kustund surma wäest?
Siin waikis taat; ja poeg wõis sõna wõtta:
„Mind aeti inimeste wasta sõtta!“ —

See sõna loikand nagu mõega tera
Järsk südamesse wana rangale;
Ta mõelnd: „Miks me waidlomite kára
Siin peame tõstma enda wahale?
Eks parem seisna jätta lõnga kera,
Ja teisil korral kanda kangrule?“
Ning nõnda mõeldes andis tema käsku:
„Kõik sõawägi siit nüüd mööda ast'ku.“

Siis sammusiwad mööda sõanikud
Kõik pikamiste astmel hõiskades,
Ja langutasid teretelles lipud
Kui Wanem nähtaw seisis silma ees:
Ja wilid puhusiwad iselikud
Ning kenad lood, kus tema kiitus sees.
Kui wanem Atsa nende wõimu nägi,
Seal haudis ta: „Mind noorendanud wägi!“ —

Kui mööda kõik, siis lasti mehed lahti
Ja anti lahket tanu kõigile;
Siis woolas kirju jõgi. Sada jahti
On kiirust andmas meeste sammule:
Seal tõstsid naased, lapsed silma wahki
Ka mõrsjad oma armu kaisule:
Neil kõigil murepäewad mööda läinud,
Et elupõlwes veel on silma näinud.

Siis läinud kuningliku pidu peale
Kõik pealikud, kes sunnil palutud.
Ning Lembitu ja Wamba tõstsid heale
Nii mahedalt kui sõbraks lepinud.
Sest rõõmupidu eel neil juhtund weale
Ei puutunud, mis sõbrust seganud.
Nii kerkis lust ja ilu kõrgel taewa
Ja jahutas neil kantud sõa waewa.

Wirk kaisid kuld- ja hõbe-peekrid ringi,
Mis tahjaks joodud, kiirest täideti.
Kui tahaksiwad wahwaid alla piigi
Siin lukata, kus neile näidati:
Et õlle wägi tugewast ei tingi —
Kui wapraid paiskab pingilt pikali.
Ehk suurem osa langend on wõi tukul.
Jäi Aisu Wambaga weel pikem jutul.

Kui liiga kätsewaks tõusnud ilu,
Olnud tasa pidult pugend Lembitu.
Et tunne õhk ja ladus mere wilu
Tal pea raskust metsa puhugu.
Kui rannas jalutanud mõne pile,
Laind koju ta, kus puhunud tal suu:
„Sa waikne pesa, kas sa rahu annad
Ja minu mured omas kaisus kannad?“

Wiies laul.

Kui koidu punal kõrgused wast. läiksid
Olnud rahwas jalul jälle tallanas,
Kes tänu kohud jumalatel täitsid,
Kus preester pühas hiles ohwerdas.
Küll sinna wectud ande hulgad näitsid
Et rohkest oli käidud tänamas.
Weik terwis hallik püha hile põnes
Ei jõudnud joota ootajaid kõik õues.

Sest wigalisi kogus igast kullest
Siit abi nõudma pühast hallikast!
Kes terwist pidi andma omast süllest
Ja nõdru kosutama tagewast,
Et mõned wana rangad tema willest
Ei wäsiwad karastusi rüüpamast.
Kes kindlas usalduses wett soalt joowad:
Need terwed liikmed wistist koju toowad.

Ei leitud muiste a'al veel kuskil kuju.
Mis tähendama pidi jumalaid,
Waid hiljem oli tõusnud rahwal tuju
Ka pildis palwetada kõrgemaid,
Kus hallikat ja kuju kästi: „Uju
Sa seda mööda, kuida andeid said.“ —
Mispärast need, kes terwist tulnud nõudma,
Ka hõbe walgust pidand lätel sõudma.

Kull tehtud Taara tammel warjuks waiwad
Et tawikud ei näeks üks ilulik silm,
Ja Uku kiwidele rajateibad
Et wõeral warjul seisaks ime ilm.
Kell kõige raswasemad ande-toiwad,
Seli' tuli palawaks läind taewa kälm!
Sest õnne kuulutust kui linnu nokad
Tal tammest laulwad preestri wainu mokad.

Ja koidu piirelt rändaw rahwa kari
Läind hiie poole ligi lõuneni,
Kõik tärasid, et jumalate wari
Neil' armsad toonud sõjast tagasi:
Ja püha hiie ligem mäe hari
On ohwri saagist täna kuhjani
Ju täis, et rikaste ja wacste annid
Ei leia maad, mis nemad kokku kannid.

Kui lõune päike tulisemad terad
On läkitand, jõi hiie leskena:
Sest koju wөөresiwad rahwa kerad,
Kes täidetud kõik õnnistustega:
Et otsa lõpenud on sõa kōrad,
Ilm rahu rūpes wõib nüüd elada.

Oh, lootus, lootus! miks sul kerged tiiwad
Nii laialt eksitusele meid wiiwad?

Sel ajal sammus tões mööda mäe
Nüüd püha hiie poole Lembitu.
Kull paistis lõunapäikse tera äge,
Et muru närtsil maas ning lehepuu;
Ei kartnud wahwa palawuse wäge,
Tal polnud ükski raskus wõimatu.
Et rahwa loomakest sell a'al ei käinud,
Olnd wäsind preestrid puhkama ka läinud.

Kui Lembitu siin ohwri andeks wiies
Olnd Uku kiwi otsa mööga pannud,
Ja Taara tamme wari pühas hiies
Tal kurbdas koormat pisud kergitand:
On süiski süda ohkel walu niies,
Et truugi sõbra omast käest on and.
Ta langes ohwri kiwi kõrwal maha,
Et palwes waigistada meele paha.

„Suur Jumalas!“ kes kõik sa oled loonud,
Oh kingi rahu wäsind ilmale!
Ma olen sulle ohwriks mõeka toonud;
Tad wõta pandiks oma hõlmale:
Et rahu põlw, mis sina taewas koonud,
Ka paistma tõuseks rahwa silmale!
Ja nende kõik, kui sinu tähe sara,
Kõik waenu mõtted wistaks endast ära!

Kas oled oma kuldse karikasse
Eil' õõsel kogunud need pisarad,
Mis urtsikutes wooland pimedasse
Et majas peremohed punduwad?

Kes warju-ilma sõitnud saharasse:
Kas naer ja nutt seal otsa lõpewad?
Mis tahad pisaratega sa teha,
Et lõpmata neid lüpsab koit ja eha? —

Ja ära arwa: werist rasket tegu
Mend sünnitand! Kas üks minu süü?
Miks oled peitnud oma püha nägu,
Meil silma otte tõmmand paksu rüü?
Miks pärast pole hõudnud sinu kagu:
Et rahwa werd ei koski sõtta min?
Neid wigasi poad sina parandama:
Ehk inime peab tõistel peastjaks saama.“ —

Nii puhus Lembitu. Ja tulist leekis
Just kõrwetates päike õhu sees.
Ehk pönd küll närtsind ühe õilmeid pleekis
On uued homme nende asemes:
Ehk iga tund küll tuhat elu keetis,
Ei lõpe rammu igaweses wäes:
Sest kõik need jõed, mis tema rüpest joowad,
Tal wõetud laenu wiimaks kätte toowad.

Kui päewa jahutama tulnud õhta wõlu,
Läind Lembitu ka linna lausima,
Kus rõemu karal jälle rahwa ilu
Kui uuel wõimul tõusnud arkama.
Tal läikis silmast nagu õnne pilu,
Et mured hiide pannud puhkama —
Ja tulewiku annud nende kätte,
Kes meile teede radad seadnud ette.

Kui ööle, nähti tuled sütitatud,
Et nende paiste linna walgustas,

Ja hooned lille pargil ilustatud
Kõik läikisid kui haljas muru maas,
Ka tähed taewa wõlwis walgunstatud
Kui tule tunglad laialt saramas:
Et nagu tahaks wõidu maa ja taewas
Sün sõnda ööle kaiki päewa laewas.

On wahel tunde hoogul rukki wäli
Kord laialt laenetama liigutud.
Et silm meil waates imeliku häli
Ka lillesi näeb kõrres kiigutud;
Nii laenetas siin rahwal lahke nali,
Mis pidu kaisus oli siginud:
Kus raugad, lapsed, mehed, naesed, piigad
Kõik rõemu jumalale ohwrid wiivad.

Ka mõnest majast tungis mässu käre,
Kus ahnus kihutanud mängima,
Et mõned mehed kahtasiwad ära,
Mis nemad süst wõitnud saagiga:
Ja naabri kojast kostis pilli plära.
Kus noored aegu wiitsid tantsiga:
Kuis lendasiwad tütarlastel jalad
Nii libedast kui mere laenes kalad.

Et kõigil ots; nii lõpeb lusti pidu
Ja uni langeb raskest rahwa peal;
Kui tähtil kahwatamas paiste idu,
Ohud linnas waikend wiimne rõemu heal.
Ka Lembitul olnd kerge unowidu
Ju lauge katet valmistanud seal,
Mis kujutus ünenägu kodus,
Läks poololt nurja wäsimuse udus.

Ei olnud ta kuu puhata veel saanud,
 Kus hädakisa teda äratas,
 Ja kui ta silmi laiale on alanud,
 Seal hele hiilgus tuba valgustas.
 Ta kargab asemelt, ja tule laanud
 Ning suitsu pilve selgest awandab:
 Et juba suurem osa uhket linna
 Siin lausa tules kipub hukka minna.

Läik tulewalgus pannud merepinna
 Ja taewa wõlvi wõidu punama,
 Kus tulelendid lentsid üle linna,
 Seal sütitasiwad nad põlema;
 Et need, kes hädast pöödnud pakku minna —
 Ringi ümber piiratud on tulega.
 Ja mida ägedam seal tule wihis,
 On seda kardikum siin rahwa kihis.

Saand Lembitu kiir ajand riided selga,
 Siis kihutand ta suisa ratsuga;
 Tuld, sõas harind, mõlemad ei pelga,
 Ei hirmutand neid rahwa kisa ka.
 Kes raskest magand, pidand une wõlga
 Nüüd kustutama oma eluga.
 Ja mõned, keda pidujoogid köitnud,
 Wist huihaselt veel olid surma sõitnud.

Wett woodi wingult, ümber ümbri järgil,
 Ja püüti tule leeki lüüa; —
 Ei hoolind tuleke, waid warskel kargil
 Kui sunniks wesi leeki elama! —
 Ja mõnel selga kõrwetand, kes särgil,
 Et wilets hädast pääsnud waluga.

Ei wiimaks tahtnud keski kustutada,
 Kes elusalt veel lootis wälja saada.

Seal tungsid wärawasse inimesed
 Ja püüdsid elu peasta surma käest,
 Kus tagant tungijatest nõrgakesed
 Said otsa leidma, kes ei pääsnud eest:
 Kes elu hoidnud, jäiwad warast leied,
 Neil woolas pisar'oja silmadest:
 Hulk lootus' õilmeil tulowiku tuhas
 On närtsinud, ehk magawad siin tuhas.

Mis ehmatust siin raskemaks neil tegi
 Ning julgematel sõdand wabistas,
 Olnud silmatu, et kuulus püha mägi
 Ta kauni hiiega on põlemas.
 Kui Lembitul siin sündind imet nägi,
 On koit ta waimul juba ärkamas:
 „Nüüd katkewad kõik randsed walekõied
 Mul silma eest, kui takust tehtud eied!“

Nii puhub tema ratsu turjalt maha:
 „Teid nimetame meie jumalad!
 Ja arwame, et meile hea ja paha
 Kõik tuleb teie käest? — Oh rumalad!
 Kes enda hiiet siin ei kains' da taha,
 On jõutunud kui käige nõdramad!
 Ja nende otte peame palweid kandma
 Ning uskuma: nad saawad õnne andma!“

Seal nägi ta kui Taara tamme lehed
 Kiir tule leeki arakõrwetas,
 Ja sedawiisi pühanduse tähed
 Nii awalikult otsa lõpetas.

Kell waatasiwad imet naased, mehed:
Kes teab, kas nähtus neid ka õpetas?
Wõi undasid, kui tulost toodud kari:
Meil põlew laut on kõige parem wari?

Ja rahwas ohkas põlwil palwetates,
Et jumalad neid rutaks aitama!
Kus leeked tuli laiemale saatos,
Neid wiletsaid kui püdnud pilkada: --
Kell käed ja jalad nagu kammitsates --
Kui peaks neid keelata liikuma?
Nii tohiks küsida üks targem keele:
Ei palwelastel mahtund seda meele.

Kui tagawara tornil abi hilja
Olnud wiibinud, kus moona loieti,
Et põllu saagi apardusel wilja
Ei Lindanisas punduks kellelgi:
Seal olnud rahvast aratanud palja
Karm kartus' kepp, et kuuldi kaebdusi:
„Miks preestri suud ei lausu tule wäge,
Mis torni häwitab ja puha mäe?“

Siin sundis Wamba oma ratsawäga,
Et preestrid kaits'ina mehed läheksid;
Ta sõitis ise ees, meel wihast äge,
Ei pidand tugu, kuhu tormasid,
Et ulessõidul mööda äkist mäe
Neil oda otsad mõnda haawasid,
Kes juhtund kukkuma, kus libe kallas:
Neist hobu kabi mitu puruks tallas.

Ja liim ja abastus on rahvast köitnud,
Kui sõariista kandjad kanges wäes
Nii mitu inimest on' surnuks sõitnud,
Kell ommeti ehk õigus olnud käes?
Kui päewa walgus laialt orgu heitnud,
Ei leitud muud, kui aberwarred ees:
Mis osalt ornst tõusnud paksus udus,
Ja osalt kinni kartud suitsu-kudus.

Kuues laul.

Sell tunnil istus vaikselts mere ääres
 Kurb Lembit üks raske mure sees,
 Ei pannud tähele kui laened weeres
 Ja kalda kaljul löhkes waltutes;
 Niisama wähe, kuidas tunle keeres
 Tuhk maha langes, tolmu tiskades:
 Sest öösel juhtund kole leeke-tegu
 Ei peitnud päewa paistel oma nägu.

Hulk preestrid kartes mäge umber piirab,
 Kus eile püha hiis weel haljandas.
 Ja täna ahastuse adra wiirab,
 Et tuli kauni nurne paljandas;
 Kurb näitus neile raskest hinge knurab
 Ja peidab waatjal silmad pisarass';
 Sest leiwa-pöld, mis enne rohkest öitses,
 Nüüd leina kuulutates surres suitses.

Seal rahwas pika ridwadega sorkis,
 Kus end'sed warakambrid seisiwad.
 Kas kuskil suland hõbedat ehk torkis,
 Mis leeked riismeks maha jätiwad?
 Kus ridwa sügawama läind, sealt kerkis
 Laus tuli, peletates otsijat.
 Kes ehmatand, et ridwal ots ju põles,
 Siit põgenes, kui istuks surma tal siles.

Kui Lembitu olnd ligemale läinud
 Warsk rüüstanise jälgi waatama,
 Ei saand ta kümme sammu ära käinud,
 Seal kipusiwad tallad kõrbema;
 Ja tunlest actud tuha sees ei näinud
 Silma paika, kuhu tohiks astuda.
 Kõik hiie pood ja tõnnuks kõrbend maru
 Ei näitnud muud kui häwituse puru.

Ka allikast on kuiwanud siin wesi.
 Wõi sooned tuhas sala lõpsawad?
 Ka palju süsiks põlend inimesi
 Ja elajaid on kadnud kõrbend maad;
 Sest seie põgend palju wäetikesi,
 Kes puhast hiest loonud warjajad:
 Kes surma suust ei enam pakku saanud,
 Noid suits ja tuleleek siin lämmatanud.

Lahk' walgustelles watas täna päike —
 Kuis eile ta ja toonaeile teind —
 Nii selgest taewast maha pöua läike,
 Et suitsul piired punetama läind;
 Ei nähtud siiski rõmsat rahwa käike,
 Kus lootust täis nad enne olid käind;

Mis lillepärjil monidu lustil seismud,
On tuha lasud täna ärapeitnud.

Kull kostis laialt ohkamise kisa
Neist wäseks jäänud laste parwedest,
Kes leeke järgelt otsind ema, isa,
Ja surnu kehjad leidnud tuha seest.
Neil eland kindel lootus põnes wisa:
Et surnud wõida tõusta kalmudest!
Ja Lembitu on sundind wankrid siia:
Et wägiwaldselt lapsi koju wiia.

Koik, mis ta teind, ei jõudnud abi anda.
Siin näitas inimese wägi nõrk;
Kes jõudis muuta wiletsuse randa,
Mis raskest wangistanud surma wõrk?
Ja mitu puhus: „Waleks tuleb panda,
Mis pühaks õpetanud preestri tõrk. —
Kui inime peab tühja ohwerdama,
Mis peab siis wiimaks temast maa peal saama?“

„Mis inimestest wiimaks peab siis saama?“
Nii kuuldi Lembitut ka küsiwad:
„Kes peawad edespidi awitama,
Kui tõeste jumalad meil lõpewad?
Kuis tulewik moid targaks õpetama,
Kui healed taewast täiest waikewad?
Kas/ kaswawad need tugewamad tiilwad,
Kes kahtlusest moid wiimaks wälja wiilwad?“

Et kurbdust südamest saaks lahutada,
Läind wiletsuse paigast Lembitu;
Ja hakand linna jaluks sammutama,
Mis neelamata jätnud leeke suu.

Seal lasknud rikkad hooneid ehitada,
Järsk kaljulo, mis waestel wõimatu:
Sest nõukamatel ikka kergem sõnda,
Kus mitte karta pole kukral pönda.

Ju jõudis õhtu kätte. Paikse paistes
Weel nähti puude ladu hülgame,
Et need, kes pikem wõlu õhku maitstes,
Ka elapunal saaksid puhkama;
Neid hoidnud luwa õnne hõlmad kaitstes,
Kui ema panab lapsi warjada;
Ei olnud eiline wiletsuse oda
Siin mitte ainsal häwitanud koda.

Ei pidand Lembitu siin pikem asu.
Kus rõemu pildid temal silma ees
Ja igal mehel abne kukru kasu
Ehk kilutajaks elas sõdamas:
Mil wiisil nemad waranduse laenu
Weel leiaks tõiste tule leekedes?
Kui Lembitu sai waatnud õnne ilma,
Olnud mure pisar tõusnud temal silma.

Ei kuulnud kõrw tal õnneliste lugu.
Mis õhtu waikusesse tõsteti;
Tal olnud meele waeste laste pugu,
Kell' täna ehk ei leiwa einetki.
Mis õnnetu on iga rahwa sugu,
Kus tema higi tõistest prassiti,
Ja waestel rasket tööd ja kaantud waewa
Kõik üks kord tasuma peab — *locus tacito*.

Kui eemal minnes piknikeste sammul
Ta silmad saatnud majast majasse,

Kus igan kohas kangemate rannul
Ei leitud mahhi wilersusele,
Seal märkand maja ta, kus wäraw ammul
Ja elu waik, kui weereks kolnule.
Kõik aknad kinni, tuba õsna pine,
See lugu näitas Lembitule ino.

Kui wärawast ta näind, et uks olud labti,
Ei pelganud ta tuppa astuda:
Kui läwelt oli luurind salamahti,
Et kurwastusel olud siin kolwimaa;
Surn olud kustand juba elu taliti
Ja pannud armsa eide puhkama.
Seal seisnud kahwatanud surnu woodil
Üks piigake, kell' silmad pisar' joosil.

Kui Lembitul jalg astund ligemata,
Olud tema peale pöörnud silmade kõik
Neil kõigil, kesse troostiks leinajale
On sinna tulnud, kus nad seiswad waik.
Kui julgeksid, nad ntleks tulejale:
„Siit põgene! meil leinamise paik!“
Ei kõitnud sammua temal keela silmad,
Kus asupaika wõtnud kalou kolmad.

Ta wantas waikselt kurba surnu koda,
Kus kolmaks angund naene waipades,
Ja piiga, silmis pisarate udu —
Suud surnul andas — sāngi ees;
Kui tahaks olus kustund armu kudu
Weel ales āratada silma weos.
Kui igawest ei wēltaks surma wari:
Siis oleks āratand tad magus mari.

Jalg-otsas Lembitu. Ja peapool-otsas
On piiga seisnud kurbdus' waluga,
Kui asuks hing tal juba surnia mōtsas
Ja koha kōidetud weel kaduwa.
Tal paistis elutse nii must ja kitsas,
Et julgust 'polnud kangen astuda:
Sest lõpenud kõik usaldus ja lootus,
Ei jäänud muud, kui rahu tunni ootus.

Siis Lembitu, kui tunnoks rohkem sooja
Ja halastuse ārkust sūdames —
On puhund: „Siin, kus päike lāinud looja,
Ei usalda ma tulla trōöstides!
Ja siiski, piiga! tund on ānnetouja,
Kes olu raskust meile lūhendes:
On tulnud waimu rahu-maalo wiima
Ja pehmil sõrmil lõpetama piina.

Sest lahkelt āhkab lillu āitse ilul,
Mis taewas temal saanud laenama,
Ja puistab mulla rūppe, mis ta elul
Olud kumbe kauniks oskand ehtida.
Nii langemo ka meie kalmu wilul
Siit puowa palawuselt hirmuta!
Ei tõsta kaebdust, kui meid surnia tiiwad
Nii waikselt rahu orgu puhkma wiiwad.

Nii rāukis ta, kui piigal pisarsilmad
Wast juhtusiwad toda nūgema.
Ja ākitselt kui oleks tutwad hōimad
Tad armul tahtnud jälle walwada,
On sulanud kõik jāed ja leina kōlmad,
Ja lootus āhkund āwest elama;

Sest piiga hing wist kesket leina tundis:
Et armu wägi olnud, kes teda sundis.

Nüüd astnud ligemale surma kandjad,
Ja üks neist hakkand nõnda puhuma:
„Ei õust wõi keski loota õnne andjad,
Mispärast aeg on unajast lahkuda:
Kui riida süttitanud leeki pandjad,
Siis kustund silmad peawad uinuma.“
Seal tõstsiwad nad raami oladele
Ja wiisid surma wiimse radadele.

Ja tütar käis, ja tõised tema järele,
Ning tütre ligi astus Lembitu:
Ehk piigal seisid langed wesiwoerel
Ja kindlast lukutatud leinaw suu,
Ta tundis siiski tuleriida äärel:
Et wõerast mehest kaswab warjupuu!
Ei tunnud meest ta. Sest kui taewa läiked
On saured kaugel neist, kes maa peal wäiked.

Kui looked tuhaks põletanud keha
Ja riida leinal waatus igamees,
Siis puhund Lembitu: „Nüüd õhtuoha,
Oh, waene laps, on sinul silma ees;
Sa lasid emale kõik austust teha.
Ning tema puhkab Taara rahu sees.
Näud aga kosta, neitsi: kes sull jäiwad?
Kes warjab sind, kui wiltsused käiwad?“

Ja neitsi tõstis pisarniisked palged
Siin ülesse ja hakkas puhuma:
„Mult isa, ema wiinud, ühe walged,
Kust keski weel ei saanud tulema.“

Ma olen *waene laps!* — Siin kurbdus alged
Ei lasknud pikemalt tad kõnelda,
Kui mõttes meele tulelada seda:
Et keski kaitsemas ei olnud teda.

Ja wõeras küsis: „wõiksid usaldada
Sa minu peal? Kas minna minuga?“
Mul *Lembit* nimi. Sulle wõiwad kaasa
Su ümmardajad tulla, teenrid ka.
Ei endne paik sull kõlba näha saada,
Seal iga nurk sind aidaks leinaga:
Kus *kõik* sull tuttaw torkaks uha silma,
Üks siiski puuduw, kes blind tõise ilma.“

Ja neitsi seisnud kahtlus wahel kõites,
Kui juttu kuuldes maani kumardand.
Kät andes arwas noormees juba wõitas,
Et tahtmist enam ta ei järele and.
Üks sala wabin kehast läbi sõites
Olnud piiga nagu nõidus' kütke pannud.
Mis kartust temal waigistada püüdnud,
Olnud süda, kes tad nagu õopik händnud:

„Sa tohid, *Liliik*, minna, julgest panna
Kät usaldates tema olale:
Kui tõuseb kuu, siis terwisid tal anna,
Et kuulutab neid kädund emale.
Kes praegu mures sünnemat ei kannu,
Kui tütre südant sa *rahalale*:
Küll päike tuleb homme karastama,
Sull mure koorimat hingeli kergitama.“

Nii mõeldes laskis piiga tõrkumata
 End mehest kaasa wiia wäeral tool.
 Tal tuule kahin näis, kui tahtnud saata
 Eit teisest ilmast õnnistusi weol;
 Ja pilwe wahelt püüdnuud tähed waad'ta:
 Kas õnne ilul õitseb lapse meel?
 Üks *unenäe*; aga noorus õues —
 Kui sunniks õilme õilmet puhkma püues.

Seitmes laul.

Kui teisil wara hommikul siis päike
 Olnd Lembitule koda walgustand,
 Ja esiteradele hülgwut läike,
 Ta õnnel õits'wa palgodele pannud,
 Seal totand saadikute sammud käike,
 Kell Atsu olnud kindlat käsku and:
 Et wiibimata poeg ta ette tuleks
 Ja nõude pidul abimeheks oleks.

Just juhtunud Lembitu roht-aias käimas
 Ja Lillik temal käewarre maal,
 Kell silmalaud weel seis'wad poolel ainas,
 Et õösel olnud rohkest nutuwal.
 Näud nähti lõpenud, mis süda leinas:
 Oh! õnne hallikas sa noorus' maal!
 Kus eile valu nutnuud mustas ehtes.
 Seal täna ilumetsad haljas lehtes.

Seal Laagna mäe all, aki kalda veeres,
Kus *Katci* *orus* praegu lusti-aed,
Olnd ulike koda ligem mere ääres
Muist' Lembitule kudund warjukaed;
Kus maa ja meri igas silma keeres
Tõit ilu näit'd, kui kõrgel pilwe laed.
Ja sinna olnud saalikud nüüd jõndnud,
Kes isa käsku poja kuubne sõndnud.

Ei oleks lõplikult nii naljalt lahkund
Wist Lembitu. Kui waljun sundija,
Ta ise käsk siin wabandust ei lõhkund;
Ei aitnud ka et ennast salgada,
Wõi haigeks tunnistada oleks sahtnud:
Tad juhtund mehed terve nagemä.
Ja linna tee olnd rahwast paksul kaetud,
Kus toona-eilsed surnud saiwad maotud.

Kui Lembitu teel isa kotta leidnud,
Olnd rank just jutul wahwa Wambaga,
Ja wiimne kiites, kuda tema hoidnud,
Et rahwa mässus suikund raugema.
Seal olnud Atsu näu warjul peitnud:
Tal süda paisul kange wihaga.
Said uksed lukku taha kinni pandud,
On Atsu nõnda sõnal woli andnud:

„Mu poeg! Kui eile õõ! ma olin näinud
Et ülemaelsed kippund mässama,
Mis minu halli peale wafu teinud
Ja südant kurtas sundind kaebama;
Kes teab, kuis asjad oleksiwad käinud,
Kui Wamba kanem wiibind abiga!

Sest tukist olen selget marki wõitnud:
Et minu walitsuseel ots on tõtnud.

„Ehk suurem osa noist küll tunneb häbi
Ja koidu piiril täna tuliwad:
Kes andeks andmist saadikute läbi
Ja eksmist unustada paluwad;
Sest ehmatus ja humalate käbi —
Neid meelest heitma — olla sundijal.
Ma jätan leseks ema kõrgus' trepi:
Sa wõta, poeg, nüüd walitsuse keppi.“

Nii puhus Atsu. Aga pisut rõemu
On tema sõnad teinud kuuljale.
„Ei!“ hüüdis poeg — „oi ole raul weel wõimu,
Sest kaal on nõrk nii raske ikkele.
Su peetud nõu teeks kahotsuse löimu:
Ma palun: asja jätta poolele!
Mull' mustad warjud tulewiku koowad,
Kes teab, mis nemad ehk rüppe loowad?“

Siin tõmband rank ju palged wiha paisu,
Kus Wamba astund abiks wahela
Ja ütelnud: „Lembitul on *õnn* haisu
Ja ninas, — tema tahab targasto
Meil asju toimetada rahu kaisu:
Ning lep'mist tuua kõige ilmale.
Ei! da wäraw ükski tarkust annab.
Mis mõtte-riigist kaugemale kannab.“

Nii puhus pealik. Lembitu ehk märkas,
Et jalad seisid teede lohkmetel;
Üks walus wõitlus südames tal ärkas
Et woli pidand andma sõnadel.

Ehk Wamba silm küll keelul vastu tärkas
Ja Atsu waatus leemel wiha teal —
Ei teinud Lembit sõnal mitte tõkke,
Ehk woolaks Kastimaa kõik ühes jõkke.

„Ühk kuube“, puhub ta, „mis kuning“ kannab
Ja õnnistuse riideks kiidetaks,
Toist warju, keda tark mees tenda annab
Ning ühtlas“ kiidab palju paremaks:
On sandi-rüüd, mis rahwa hädad katab,
Ei kedagi wõi teha kadedaks,
Kes kuulab troonilt kuninghiku sõnu?
Waik kannataja kutsul kaugel mõnu.

„Üks kuningas wõib waenlast arawõita
Ja mõnikord ehk riiki warjada.
Kuis aga wõiks ta kannatusi poita
Ehk haawu nägemata arstida?
Ei wõi maailma tema kokku kōita,
Ei kitsas ruumis kõiki kaitseda.
Maailm on lai, kus nutwad tuhat rahwad,
Ja ootawad, kas neile tuleb peastjad.

„Ei too meil õnnistust ei mõek, ei oda,
Ei tooda teda wae ja waenuga;
Kui pehme kuule walgus õõsel koda —
Nii õnnistus saab ilmal peistama.
Kui wagal rändjal kniwand kepi-udja
Ta pihu tulest arkab õitsema,
Siis kaswab puuks, kes laiu oksid kaunab,
Et karjatsel ja karjal ruumi annab.“

Siin waikis Lembit. Aga istmelt püsti
On kargand Atsu, wihast kahwatand,

Tal paha tuju pöörnud silmad risti,
Kui pojalt nõula wastuseks ta ann'd:
„Ükspubas mul mis une jampsimisi
Sa riigiks endal pilwes ehitand!
Siin pead sa valitsema wõi ma kõidan
Sind rauda, kunni kangekaelust wõidan?

„Kui kuulin ma, et sina pühas biies
Su hüwa mõeka jampsil ohwerdand,
Wõi arwasid sa toda peitu wiies
Kõik lõpenud, mis waenlast hirmurand?
Pea suu! Et mitte salgamise niies
Ei kosta: jumalad on märki and:
Kui wiha leemel mõeka tuhka matsid
Ja oma tõutust prügi alla katsid!“

Nii hüüdnud Atsu: kes kui Kõu mürin
On waljud sõnad pöörutanud suust,
Et käte keesi kõlistanud warin,
Kell' nahk ja sooned all kui kniwand luust.
Kui nõnda rauga tuliu' wiha käriu
Olnud pojalt toonud tahte kuulutust,
Siis kasinud ta ise tuast wälja,
Et poeg sest näoks: siin 'pole pikem natja.

Kui Lembit hiljem koju poole sammus
Ja isa sõnu mõttes kauludes:
Siis inestas, et nemad noorus' rammus
Tal wähe watu toinud südames.
Sest märkas ta, et pehme armu wammus
On hingel kibbiks stu marudes:
Kus esi armu päike silma heidab
Ja oma walgel kurbdus pilwed wõidab.

Tal tulnud tee peal lahikelt Lillik wasta
 Ja annud teretates sund ja kätt.
 Oh armu troost! kes südant jõuad kasta,
 Kni mitmel tundmata on sinu lätt!
 Ja päike seisis juba madalasta,
 Tad kipnud katma tume õhtu ralt;
 Kui mõlemad olid astund ratsu selga
 Ja kiirest tõtand maksma armu wõlga.

Neil kaugelt juba paistis äkil kaldal
 Üks weike hiie silma *Jumalalt*,
 Mis seisnud kadunud *Linda* kaitse waldal
 Ja noortel awaldanud taewa häält;
 Mispärast need, kell armu side algal,
 Kõik pidand õnne kestnust tooma säält;
 Kui paaris elu kannist tulewiku
 Ei oela jumalate wiha riku.

Kui kaswanas on noorel kuudel palge,
 Siis peawad paarid sinna tõttama,
 Ja armu-jumalale ohwri walge
 Kas hõbedas ehk lillil panema
 Kes märki saand, see tohtis olla julge:
 Et armu leek ei wõida kustuda,
 Waid teda kandwad taewalikud hõlmad,
 Kui õhtu ligistab ja ööde külmad.

Waik paigutanud püha hiie andeks
 Seal Lembitu ja Lillik ohwrid ka,
 Ja ootanud mis neile õnne kandeks
 Kas täht wõi hõõlitsus saab awama.
 Kui wilbind aeg ei toonud kindlus' pandeks
 Neil kõrwal, silmil milgi märkawa:

Seal sõitsiwad nad norkes koju poole
 Ja jätsid tulewiku Uku hoole.

Ning Lembit puhus: „Ei pea kurwastama
 Meid paha täht; sest minu oled sa!
 Kes kõrgem' kätt ei jaksa kõwerdada,
 See katsub õnne oma rammuga!
 Kui maailm kipub kurjast ahwardama,
 Siis lähme waikse laane asumä, —
 Nii puhudes ta piigu kaisa wõttes,
 Kes sõne lausumata ärdast nuttes.

Kaheksas laul.

Ah, armastus on õrnam õitsew lillo.
 Kes magust haisu õhkab teadmata,
 End argsest warjul peites sambla sülle
 Et lohk ja ilu jääksid neitsina.
 Ei järe nad siiski pikalt peidu põlle,
 Sest tuule tiib on wagew wedaja;
 Ta wõtab wargel lillekeselt haisu
 Ning kannab kaugemale õhu kaisu.

Kui Wamba kuuldust saanud armu põlwest
 Ja neiu juhtund sala silmanna,
 Siis sohkanud ta: „Ma mõistan nüüd kust wõlwest
 On Lembitul tulnud tõusnud puhuma!“
 Kes piiga südant peastunud neitsi sõlmest,
 Sell' jooswad armu jaured sügawa:
 Ta piirab koha ümber kindla aja
 Ja ehitab keskpaika elumaja.“

Nii mõteldes ta hakand sagedamast
 Nüüd noorel rahwal wõersil käidama.
 Ja sõnu seadma ikka mahedamast.
 Et tõised julgeks temast usalda:
 Neil jõutaks õnne soojast sõprus jaamast.
 Kust kawalust ei ole kartada:
 Sest muudu kahel armastates hingel
 Ja wasta meelt on leht, mis taule wingel.

Seal juhtund õhel päewal õnne järgil
 Tal silmapilk, mis annu igatsend,
 Kus noorik õksi kodu norkuss' särgil
 Ehk endal trüüstjaks teda walitend.
 Ta mõtles: lasen keelt ma mesikärgil
 Et saladused saaksin awunend.
 Siis wiskand tema jõeke potis õngu,
 Kui noorik kedrel koerutanud lõnga.

„Kas oled sina“ -- puhus Wamba waikselt —
 „Ka aja taadi poole mõtelnud,
 Kui peigu walitesid kõrgelt õitselt:
 Et armastus teil temalt õnnistatud?
 Kas teadsid sa, kui Atsu päewa paistelt
 On lahkunud, kõik rahwas Lembitut
 Wist waliwad? — Ja teie arnu sido
 Ei ole saanud veel seadusliku-pide.“

Siin palus Lillik: „Las' mind unustada,
 Mis endist põlwe meele tuletab.
 Küll hing peab Atsul raskest kurwastama,
 Kui meie jampsitusest teadust saab:
 Et minust wäsest lapsest minijada
 Tal uhke poeg siin posas kasvatab?“

Sest Lembitul on kõrge lend kui kotkal,
Mull' loodud madal konna põli mattal."

Tal Wamba puhus troostiks: „Atsu heldus
On suurem kui sa wõiksid mõelda;
Ja teie noore armastuse selgus
Ei wilameelt tal wistist sünnita,
Kui ühte keelma sind ei sunni pelgus,
Et mulle tõstad kindla sõnaga:
Kõik halbid mõtted kaasal kustutada,
Mis tulewiku pöödwad warjutama.

Sa kanna hoolt, et wale unenägu,
Mis teda petab, läheks kustuma!
Sa tuleta tal meele *mehe tegu*,
Kes loodud seeki maailmas wõitlema!
Sa pead tal iga päew, kui koplisi kõgu,
Ei muud kui seda laulu puhuma.
Miks ... halp! Kes naest ma tahaks õpetada,
Kes meist ju igapidi kawalana?"

Kui Lembit tulnud, naese wõtnud kaisu
Ja musutelles teda teretand,
Olnud noorik nutust tursund põse paisu
Ta põue warju waikselt peitu pannud.
Mis paras põlnud tema wõerast haisu —
Kuis kohus — mehe nina alla kannud:
Mis pahandust siin keetnud põrgu puala
Ja wiinud metsa nende õnnē rada?

Mis algades, ehk armastuse sunnil —
Kes pahandada meest ei raatsinud —
Ta salgand: oli wilitsuse tunnil
Siin kurja seemet põldu külwanud:

Et armastuse õilmed puhkne punnil
Ju wigastatud leiti närtisitud:
Sest kõrguse ja walitsuse himu
Olnud abielu ilma toonud wilu.

Ja mõned ööd, mis uneta ta lamand,
Olnud Lilliku siin tõiseks moondanud;
Küll kaunis weel; sest mis tal süland haawaud
Ei olnud silmal hiilgust kantanud.
Kui mäehari, kuhu lumi sadand,
On temal ots; kust hiuksed piiratud —
Kui metsa salgud mäelt langwad kaela ...
Sealt weawad oladele kähra päela.

„Üht ära unusta! Su enda pärast
On töö ja waew. See wiib sind kõrgele!
Kui tlem emand wõid sa, rahwa karast
Siis hoolimata, wõtta iga tee,
Kus sammud astunud kuld- ja hõbe-särast
Teid kahkekoste weawad õnnele!
Kui soowimist mull' oskad toimetada:
Sind Atsu saab ja rahwas õnnistama."

Nii puhund Wamba, jätnud jumalaga
Ja tõtnud tasakeste koju teed;
Waik istund Lillik mõtte pilwe taga,
Kui oleks walgust warastanud ööd;
Tal paisund silmad täitsid pisaraga:
Ei näinud näpu wahel enam tööd.
Kui chataht ju taewa palgel ärkand.
Olnud noorik tuim, et midagi märkand.

Wast hiljem häratanud mehe sammud,
Mis õues kuulnud kiirest astuma,

Tad mõtlost: katsima oma naise rammu .
 Ja mehe vastu minna võitlema.
 Ta kahetses, et mitte juba ammu
 Ei mehe kahtlust läinud sõitlema.
 Tal läikisiwad tulewiku phowad,
 Et silmi kadestas: kes õnne näewad.

Ei wäsinud ta kaasat kihutates
 Ja sihtu puhku nõudmas järele:
 Kus sõa tarbeks wäge koguwaes
 Ei kuskil juhtund tõusma kuulule?
 Kni mokad lukus — seiswad silmad waatos:
 Kas 'pole aeg? — O, rutta wõidule!
 Ja mida enam Lembit tahtmist märkas:
 Tal seda rohkem külmust süda tärkas.

Nad istusiwad ükskord õhtuajal
 Jutt' westes kahekeste tamme all;
 Neist natukene eemal muuri rajal
 Läind kitsas rada ules loogendal,
 Sealst kaugomal, kord peidus igal waatjal,
 Kord jälle warjust waba nähtewal:
 Kuu' wiimaks lehtis-oksad waatust katwad
 Ja kirjud kujud metsa paksu matwad.

Kni Lembitul, just waad'tes kangot metsa
 Pool teadmata need sõnad libisend:
 „O, õnnelik! kes leidnud radal otsa,
 Kus wiimne waikus reda kaitsenend,
 Et abikaasal kuskil tee ei kitsa,
 Kus mehel tallaw jal on mahtunenend.
 O, armu ja truus, teist muiste jutud koewad,
 Mis igatsusi südamele toewad.

Ei tahaks wõerast rahwast silm mul näha,
 Et kuskil tali teha nendega!
 Kui wõiksin hursiku ma endal teha
 Ja metsa warjul rahul asuda:
 Seal leiaks priiust waim ja puhkust koha,
 Ning hinge täidaks tulew lootus' maa:
 Kus suured jõed kui lätted üles tärkwad,
 Seal elust lahkund waimul silmad härkwad!“

Nii kaeband ta. Ning Lilik tema kaisus —
 Kni arg lind peites pead — siis puhuma:
 „Kas mäletad, kui Kalewi poeg ruisus
 Läks Koiva jõeale tuska puhkama,
 Kus temal kohus kuninglikus seisus
 Oind: maad ja rahwast minna warjama.
 Seal sundind mõeka jumalate wiha,
 Et pidand sööma peremehe liha.

„Wõib olla aastat neli teed — wõi rohkem —
 Kni lugu kuulin, mis ei unusta;
 Üks pime laulik, kellel sammud uhkem
 Kni kuningal — meil' puhus lauluga.
 Tal wiisid kõlasiwad palju kohkem
 Kui Kõu taadi märin pilwesta.
 Siis mõdukann tal laulu palgaks toodi,
 Ja niiskel silmil pugosin ma woodi.

„Oh, Ukku! miks sa mind ei mobeks loonud?
 Nii pidin kurblikult ma küsima:
 Ma oleks hädalistel' abi toonud
 Ja waenlast wõitnud kange wäega!
 Siis Eesti rahwal rahu kuube koonud,
 Kust neile kaswaks kuldne õnnemaa!

Ei oleks wænus mina mehi lugeud,
Wõi nendo paljuse eest pakku põgend."

Siin jäi ta wait. Ja Lembit temalt küsis:
„Kas tahad laulu hoida endale?"
Mis poale Lillik häbelikult sosis:
„Ma kartsin kuulutada sinule;
Ehk kõrw sul kuuldes warom ära wäsis,
Kui pika laulu kedran otsani."
Seal kostis mees: „Sa hakka jutustama!
Üks kuulja trun peab sulle minust saama."

Üheksas laul.

Kui riiste Kalawi poeg wägew wõimul
Olnud maad siin walitsend kui kuningas,
Seal juhtund korra õnnetuse lõimul,
Et nõid tal jalgu pidand kammitsas;
Nii hoitud ükskord teda pillkus' sõimul
Kui karu pesas kuu magamas:
Mis aaga tal ja wäge ühes raiskas,
Ja mitu wiletsust ta kaela paiskas.

Münd eksitasi olnud juhtund warem,
Mis kerge meel ja noorus sünnitand.
Nii olnud Soome teel kord piiga parem
Ehk tema pärast ennast uputand,
Ja taga järel tõusnud lugu kare,
Kui Soome sepal poega hukatand:
Misparast meister mõeka wande rahol
Tal kaela kaitnud nagu surma ahel.

Ka Ukku wasta olnd, - kas kergel meelel
Wõi huiumus peal — ta raskest patustand,
Kui taewa walitsejat pilkes keelel
Just karja poisi sarnaseks on pannud:
Kus ohwri kiwi peale löiskes healel —
Ei palwetes — ta wiidust paigutand.
Seal lühikund preestrid; — õnnistus ka ühes.
Ja jumalate käsi seisnud tahes.

Ei sadand wihma piiska pilwe põuest,
Ei tõusnud kaste niiskust enam maast,
Mis punil ja murul annaks kaswu tädest
Ja sigidust neil teeksid tugewast,
Mis tulisilmil päikest taewa õuest
Wõiks pilwe abil keelda laastamast.
Kui jõest ja hallikatest lõpend wesi,
Siis polnud kuski rahwal kauem püsi.

Ja ikka kibedamalt tõusnud kisa
Päow päewalt walusamast igalt poolt,
Miks lopsil ahtraks lainud pilwe nisa
Ja Wanaisa kanna parem hoolet?
Ei teatud muiste jumalaid nii wisa:
Kuis oliwad nüüd eksind harind loolt?
Sealt kästi kokku nõud kõik targad hõuda
Ja põua wasta abi nendelt pünda.

Need puhusid: „Seal Tudulinna metsas
On asumas üks kuulus Mana tark,
Kell nõidus kasti warjatatud põhjas
Peab olema üks saladuse mark;
Ja marga pilt on: suurem põhja kotkas
Ning tema kütis Taara tarkus' kark.

Kes saadikuna senna tahaks sõnda,
Wõiks raugalt ehk ta pojalt abi nõuda.

Kui keski piiga ondal wacwaks wõtaks
Ja targa poega lähaks paluma:
Et pilwoid ta meil paelust peastma tõtaks
Ehk õnnistaks meid pois siis wiimaga.
Tad piiga silm wõiks hõlpsalt ära petta.
Kes naest weel maa peal saand ei nägema.
Kõik sündind wiltsene jälgi heastab,
Kes wihma üksed lukust lahti peastab.“

Siis peeti nõuu, kust saadik oleks leida.
Kes Tudulinna tahaks ründada
Ja tallitust nii kawalaste hoida,
Et kaup saab sala tehtud pojaga.
Kui küsiti, kas kuskil teadaw neida,
Kes teele lähaks waha meelega?
Seal kõlas kostus: „Mina tahan minna,
Ehk weab mind õnne wanker Tudulinna!“

Üks piiga, wanemate ainus wõsu
On tulnd ja lakand nõnda puhuma:
„Kui kaunimaid ehk meie maal ei kogu,
Siis lubage mind teele minema;
Ma loodan toimetada sendud kasu
Ja koju tulla abimehega.
Mind wõite julgust lükitada teele:
Et aitan janus kaswud, loomad weele.“

Ja rahwast täitnud kuuldes rõõmu helin,
Kui nemad piigat teele saatma läind,
Kell jutu heal kui kenam kandle kõlin
Neil kõigil südamed on lahti teind;

Ta silmawaatus nähtud nõnda tulin',
Kui oleks päikse teralt laenmas käind!
Seal juures roosimokad, maasikpalged,
Ja mustad hiuksed peitsid kaela walget.

Kui nädal hiljem, widewiku ajal
On neitsi saanud laane astuma,
Kas silm tal kõwerite teede rajal
Tuld punde walelt juhtund nägema.
Seal märkas ta: et kõik ei eksind laial,
Waid õnne järg olnd temal juhtija!
Mis raugad peawad pikalt otsima küpul,
Se pakub ise ennast noorte näpul.

Ja hurtsiku ees noormees ükski istub,
Tal silmad waatwad taewa tähtesi;
Et ruluke ta ees pen-aega kustub,
Ei jannud ta mõttes mitte tähelgi.
Nüüd arkab ta, kui laanes sammus astub,
Mis isa astest kõlab töisiti,
Kes kolme päewa eest ju kodunt läinud
Ja taulil mitu kaugust läbi käinud.

Nüüd krabisewad põesad selja taga
Ja noormees käänab silmi wastama.
Mis ime kuju ilmub sealt? Kes waga
Ning inimlikult oskab kõnelda:
„Mind eksitanud laanes wõeras rada,
Kas wõid mind lagedale juhtida?
Siis paluu sind, et hea mees wõtad waowa,
Küll palka saad, kui ükskord lähed taewa.“

Et naeste kujukust ei poisi ligi
Weel elu ilmas olund astunud,

Seepärast ahmatus tal nagu pigi
On jalad, käed ja mokad päelunud;
Tal palgel pais ja otsa tõusnud higi
Olnd südant sundind kiirem põksuma.
Seal istus raha tema kõrwa piiga
Ja puhus pehmel healel sõnasida:

„Miks imestad? Mis kõidab sinul keele?
Kas karta inimest sa 'pole näind?
Kas mets kui jänesel sul täitnud meele,
Et silmal muudu kõik on wõeraks läind?
Kas igatsust sul lageduse teele
Ei päewa walgus lal ole teind?“
Kui kunnilinnu laul olnd sinad neitsil,
Siin kuulja südant puhund õnne õitsil.

Ja noormees märkand waikselt sõna jõe,
Mis pehmest wooland neitsi mokades,
Siisk' olnd temal waimu silu nii sõge,
Et aru selgust saand ei sõnades.
„Oh taewas“ — hüdis ta — „mull kingi tuge
Ja juhatusse wäge tarkus' leest:
Kuis mina jumalat siin wasta wõtan?
Mis andeid tale ohwerdama tõttan?“

„Ma 'pole jumal“, kostis piiga lahkest,
„Kui sul, nii werest soojad on mul käed.
Oh! tõetaksid sa jalad metsa mähkimest,
Siis minu sarnasid sa palja nööd.
Meil 'pole kuskil pidu ega puhkest,
Kus puunduksiwad tutarlaste wäed.
Küll kehwa oled sa, et sinu silma
Weel 'pole tõusnud arnu koidu ilma.“

Nii puhus neitsi, poisile kätt andes,
Ja toetas peakest tema õlale.
Pois wabisond, kui kaunist koormat kandes
Ta juhtund waatma neitsi silmasse.
Üks äkis wägi, jõudu kõide pandes,
Olnd teda wangiks teinud piigala.
Kui kogemata kokku läind neil huuled,
Siis puhusiwad noore armu tuuled.

Seal piiga punetelles pusti kargas,
Kui oleks madu teda nõelanud;
Ta põgend põesa taha, süda argas,
Milt laulu helid nõnda kõlanud:
„Oh wagan poeg; kuis juhtusid sa wargas
Siin tatar lapsukesel andma suud?
Mind ära unusta!“ -- Siin waikend heale,
Sest wõerad samunud astund muru poale.

Ja Mana tark, kes koju tulnud, oli
Ja kaugelt näind, mis meelt tal pahundand,
Et kustund olnud ohwri poha tuli,
Mis poja walgule ta usaldand:
„Miks kustuda sa lasid teeko woli.
Mis wõeras wägi olnd sind paelutand?“
Siin pidand noormees eksi tunnistama,
Mis enda meel ei oskand tähendada.

Üks wõeras“, kostis poeg — „kell maasikpalged —
Ja kitsad pihad, plektis hiuksed poas,
Ning kael, kus rinnud wärske lume walged.
Kõik liikmed mund kui inimeste soas:
Tal silmad aga hülgasiwad selged —
Kui paistaksid nad taewas tähtide reas!

See imekuju on mul wõersil käinud,
Ei tema sarnalist ma enne näinud.“

Seal sõitles wana mees: „Mis pean ma kuulma?
Mul käib see kõne wäga wasta meele.
Üks kuri waim on tulnud seie luurima:
Kas eksitada wõiks sind Mana teelt?
Sul saaksid õnn ja rahu kiirelt tuul'ma,
Kui kuulaksid sa tema petis keelt!
Ma tahaks omal silmal teda näha,
Ja petjal wõimalikult otsa teha!“

Ja nõnda hoides, tormas tuliwihas
Ta pimedama laane paksusse.
Kui samnu kahin kustund sease nihas,
Seal annud piiga märkust poisile,
Kes kargand maast, kui torkaks okas lihas.
Ja hõdnud: „Wõta! wii mind taewale!
Sa, kaunis jumal, kes mind elustanud!“
Ja tõtand sinna, kust ta märki saanud.

Siis piiga teda käsi-pidi wedas
Paks metsast wälja läbi pime ööd,
Et idast juba koidu oiet kedras,
Kui nemad lõpetanud raskot teed.
Kall kimpus olnd mõlemad nüüd hädas:
Kuis pidid lapses pilwe nisast weed?
Näe! lõunal peitnud päike pilwe taha,
Ja õhtu sadand wihm, kui wardast maha.

Ja Mana tark olnd pojalt andeks annud,
Ta eksituse jäljed kustutand,
Kui noore paari käsi kokku pannud
Ja armastuse sidet õnnistand:

Ehk tulles küll ta wande sundi kannud:
 Olnd laste õnn tal wiha lõpetand.
 Nii oli Uku neitsi olwrikägil
 Nood jana kustutajat kinkind kõigil.

Kui Kalewi poog oleks katsund rammu
 Tõist wäge koguda ja sütta liind,
 Siis wõind ta kustutada kautand sammu
 Ja tema käsi oleks õnnelt kaind.
 Mis *tütarlaps* wõib, seda mees ju ammu
 On kergemalt kui lapse mängi teind.
 Tal pole tarwis muud kui *kindlat tuhtet*:
 Siis wõiks ehk õhest ilmast teha kahte!

Kes wiletsuse päiwil metsa poeb ja leinab,
 Sell oleks parem sukawarmas käes!
 Kust *mehe* töö ja wõitus silma häimab:
 Seal peaks ta ikka käima tõiste oes.
 See ainure, mis minul südant piinab --
 On: miks mind Taara keelnud olla mees.
 Ei soowiks muud ma ial ajawiitust,
 Kui wahwa teed, mis sigitaks nulli kiirust!

Las naased pakku minna metsa warju
 Ja palwes abi loota jumalailt,
 Et suhu noile sadaks taewast marju,
 Muid tarwitusi kaswaks ligimailt!
 Kes mees, *end' aitab*! Ei ta ial karju,
 Et temal abi tuleks imedailt.
 Kes mees ei õnne-sepil ise rauda
 Wõind taguda: see lahob kehvalt hauda."

Kümnee laul.

Ni laulnud Lembitule kuunid mokad
 Ja kuwal mesitarud naese keel.
 Ehk wiimses sõnades küll teraw okad.
 Jäend ommetegi lahkeks kuulja meel.
 Kui oleks teadnud ta, mis leeme kokad
 Olnd selja taga keetmas käinud leel,
 Ehk wõinud temal, tundes wõerast haisu,
 Ka südamesse tõusta wiha paisu.

Seal kuuld! kogemata laia kõla
 Ja wahet' wahel kiljatuse healt;
 Mis sigitanud olnud rahwa mola,
 Ei wõinud tühendada kuuljad tealt.
 Kui Lembit saanud waasma üle aja,
 On näind ta tulejaid mäe kingu pealt:
 Kes kindlas puuris kisendaja kandwad
 Ja ise kurvastase märki andwad.

„Oh, älem!“ — pajatab üks puuri kandja:
„Sull toogu jumelad veel eha eel
Kõik head, mis Uku kõrgem õnne andja
Wõind pillutada kehwal elu teel.
Ei jõua tema wasta sõna pandja,
Ei tuule ega Mana targa keel:
Neilt kõigilt otsisime juba abi,
Ei lõpend kuri ehmatuse tööbi.

Üks Uku preester olnud öösel wahil,
Kui puha hiis just süttind põlema;
Tal kodu armsad, keda taewa tahlil
Wist olem kaitse wõinud warjuda;
Ta lootnud: ega neisse häda ahil
Ehk wiltsuse käpp wõind puutada.
Ja koju tulles näeb ta posa tuhkas;
Kus perenaene laste seltsis puhkas.

See kole pilt on mõistust peast tal wõtnud
Ja teda hulluks teinud akiste;
Kui inimesi 'poleks appi tõtnud:
Kes teab, mis seal ta teinud endale?
Ta röökind nagu metsalisteks muutnud,
Ei olnud kuskil takil inime.
Et kuigi wiisil keelata ei wõitnud,
Siis saiwad käed ja jalad kiuni koiditud.

Näud käreseb ta ööd ja päewad puuris;
Ei lange lauge kattedeid silmilo;
Ta seisab ala walwul, silmad luuris,
Kas võimalik end peasta wallale?
Ehk walus oda südant tal küll uuris,
Ei teinud kahandust veel rammule.

Randpuuri tugew latid kärisewad.
Kui tema kätte wõlil wärisewad.

„Tal näitab hullus ala unenägu,
Kui seisaks naene tules lastega,
Seepärast kihutab tad jampsi tegu.
Et neile tahab appi rutata.
Nii karjus ta, kui wiltsuse kagu,
Ei lase wahti öösel magada.
Kui surma tund ei tule rahu andma,
Siis wõiks ta pikalt hullus' koormat kanda.“

Nii rääkind mees. Siis tõstsiwad nad selga
Randpuuri ühes jampsa hulluga,
Kes julgem metsalistest neid ei pelga,
Waid keeldes waljum hakkab karjuma.
Mis õnnetu üks loom, kes tohtud wõlga
Peab mõistust kautes ilmas tasuma.
Weel kaugelt kuulus õnnetuma kisa,
Mets wasta kotes andma kõlal lisa.

Kui wiimaks kustund minejate kära,
Sai Lambit Lillikule puhuda:
„Sul langend lau! kui kuristiku pära,
Kust koledus tad tulnud warjama.
Kui tohike wiltsust ma keelda ära,
Ning rahwa umber aeda müürida,
Siis tahaks keskole ma torni teha,
Kust waimu silma hälmaks rahu cha!“

Ei kostnud Lillik musta ega walget,
Nad laksid tuppa sõna laus'mata,
Ehk kerge pilw küll naesell kaatnud palget,
Kui kipuks tuule hoogu tõstama

Ja tumendama päikse paiste hülget:
Olnud siiski mindud rahul magama.
Ehk uni mõlemil ei silma katnud,
Olnud ommetegi waikus mõtted matnud.

Wast ärkand idast uue koidu tera,
Kes hülgul olnud päewa kuulutand,
Seal jõudnud juba õnnetuse kera,
Mis inimesi wäga wihastand;
Sest kiirus' käsnud toonud talist ora:
Et Läti rahwas tõrgul wastu pannud,
Ning sõa tingimist ei tälla taha,
Ei mitte kopikatki maksta raha.

Kui nende kera jooksnud linnast läbi.
Siis nähti rahwast kokku kogunud.
Näid kuuldigi mitmelt poolt: „Kõik nende häbi.
Kes tegemised lohk'na jätawad!
Kui kuuse rainud, häwita ka käbi,
Sest seened kabist jälle kaswawad; --
Mõek tupest wälja! Sõda uuest sõitma!
Kõik Läti kopsud peame ärawõitma!”

Ja nagu kewadene lumewesi
On jõge kalda üle paisutand,
Nii täitnud karge wiha inimesi,
Kes waenn jälgi korra haisutand.
„Kõik rauku, naesi, weikoid lapsukesi,
Kes elawad, neist saagu surma and! --
Nii mõuras üle linna rahwa nurin,
Kui olaks pürutamas Pikse mürin.

Ja Atsu käsk olnud kiirelt kokku haudunud
Kõik pealikud, ja seltsis poega ka;

Ehk Lembitu end salgada kull puudnud.
Olnud siiski pidand wiimaks minema.
Ei nähtud isa silmad rõemul ründ'atud
Kui poja! nõnda hakand puhuma:
„Ehk on süü, poeg, mu wiimased kõnekäänud,
Mis ütlesin, weel mälestusse jäänud?”

Kas oled maadul munaid häwitand,
Mis rannas haudumas tal liiwa sees?
Siis oleme wast tõeste wõitu saanud,
Kui kõik ta pesakond on surma wäes! --
Sa olid temal wõime hellitanud.
Mispärast nüüd meil jälle tuli kaas:
Sest waenlane ei taha tõutust kanda
Ja tõrgub wasta meile: raha anda.

Mu saadikuid on tema pilkes naernud,
Neid läkitanud tentud tagasi;
See temp on minu südant wihalt pöörnud;
Ei wõi ma sõimu andeks andagi.
Et sinu pehmus asjad sasiss' keernud.
Seepärast pead sa kustutama süü;
Miks langetad sa silmad waikselt maha?
Sa tapa parem karu, sealt saad naha.

Oh, ärka, poeg! ja mõtle selle peale,
Mis endale ja mulle wõlga sa: --
Kõik rahwas kuulab rõõmsalt kutsu heale
Ja tütab sõtta seltsis sinuga.
Seepärast walmistagem rutult teele
Ja tulge koju ühe wõiduga! --
Kui rauk nii jutu sõnu lõpetanud,
Olnud poja suust ta seda wastust saanud:

Ei wores ela were waigistaja!
 Mis iga wanem sõanik küllalt näinud.
 Kes tõeste ehitanud rahu maja,
 Ei olnud mitte were radal käind!
 Ma tunnen ainukese lepitaja,
 Tal nimi töö, mis armastus on teind.
 Seks andkem armu wäele meelewalda:
 Siis wõtte kõik maailma õnne kalda.

Ja püüdke rahwa häda lõpetada,
 Kõik kättemaksmist jätta *Ukule*.
 Ja rahwa sugusi nii kasvatada,
 Et poenraid teowad armu tuim'lele:
 Kõik sõa künad selles lepitada:
 Et iga üks on wennaks *toistele*!
 Nii saagu külwatud meilt rahu seeme:
 Siis taewa templi maa pool üles teeme."

Nii puhud ta; ja waata -- kurjad silmad
 Tuhud igalt poolt tal tünn asemel:
 Ka Wamba sõnad olnud jäekülmad,
 Mis Lembitule puhud sala teel:
 „O, mata unustusse ano ilmad!
 Sa näed et isal kulnud kurjal weel,
 Tal walus käsi pigistab ja oda,
 Kui kardaks löhkemaie põne koda."

Ja Wamba waikend: kuuljad kiimud teda,
 Mis Lembitu ei neile pahaks pannud,
 Waid seisid julgest liikumata, ega
 Ei olnud kedagi tad eksitand.
 Ta waltis kurwalt isa silmi, keda
 Need rahusõnad kurjast wihastand:

„Sa pead siin wägise mull' kohut täitma,
 End' ürkumata *müra* alla heitma!"

Nü puhud wihatajult waljust isa --
 Kõik kuuljad nähtud kahwaks ehmatand;
 Ei poega hirmutanud käre kisa,
 Kes au-rüü on seljast lõhestand,
 Ja hüüdnud: „Nüüd tipsku *wiletsuse* nisa,
 Kes tahab siin; ma olen woli annud:
 Ma jätan au ja walitseuse maha,
 Kui sõa mässuta te' mind ei taha.

Ei himusta ma kuning' krooni kanda.
 Waid waesel wiisil ilmas elada;
 Ei tea ma isegi weel kuhu randa
 Mull Taara tarkus teed saab juhtima.
 Kui ükskord sõariistad wana panda,
 Ja rahwas kädas oppiud ohkama:
 Siis tõotan tagasi ma jälle tulla
 Ja kadunud karjal truudiks hoidjaks olla." —

Kui Lembitul jult waikend, kargand wihas
 Tol isa istuelt tules wandega
 Ja paiskand oma oda kurjus' kihas,
 Mis pojalt pidand otsa tegema.
 Ei olnud teraw raud wist were ilhas,
 Wõi kõrgem sund pand teda langema.
 Et parinaga poja ette kukus,
 Kes kauem nüüd ei sõnu hoidnud lukus.

„Oh isa! sinu sarma hoop on puutand! --
 Ei *odaga*, waid *wande* sõnades.
 Mis nõdrad känd sull' teha 'pole sunnand,
 Olnud wõimu leidnud waljus sõdames!

Sa oled loodut sidet wõeraks muutnud:
Sind jätan jumalaga lahkudes!
Kui poega sa ei leia silmi karmas:
Siis olid ise mõrtsuk teda matinas."

Nii pahus ta ja laks. Seal sundis mehi
Küll Arsu: „Jooske kinni tabama!
Miks wiibite? ... Meil aeg on väga lühi!
Ei joosik käest ei pease lippama!" —
See kindel käsk ei teinud meestel ruhi,
Kes aamul suul jäid innet vaatama:
Kus Lembit nende keskelt uhkel sammul
Kui karu oma teed läind julgei raamul.

Ei olnud ninukest, kes julgust wõtnud
Tal silma sisse tõeste waadata.
Kõik seiswad tarretes; — Ei Lembit tõtnud:
Ei minnud keski teda kiusama.
Karm ehmarus ja hirm olnud mehed kõitnud:
Et käpp ning keel ei pöasnud liikuma.
Wast walus kaebdus kostis taga järel:
„Meil imelaer on tüüriga üht meel!"

Üksteistkümmes laul.

Läinud Lembit kurwalt koju poole,
Kui läänes päike hiilgust lõpetas;
Sest lahkumina segand temal meele,
Ehk kahetsust ka oli liikumas.
Kes oskab seletada sola keele:
Mis tõisel süda põnes pajalas?
Ta wainu silma tärkas taewast koitu,
Et nuker meel ei saanud mitte wõitu.

Ja mõttes sammunud ta ukse ette,
Kus lillik istund teda oodates;
Tark meel tal legend warsti salamõtte,
Mis wõerust teinud mehe siluades:
Ta näind, et Lembit langemas on wette,
Ja kaldal kuskil tuge põlnud oes;
See sundis teda mehel' kindlust toha,
Kui tema uppumist ei talanud näha.

Arg silm tal elmatanud mehel linge,
Kes äkitselt nüüd saanud märkama,
Et minewikus wõeras tuule winge
Ju naese põues peasnud puhuma.
Siin seisn'd tal pimedus nüüd ümberringe,
Kui wiimist lootust leidis lahkuma:
Et Lillik ternaga ei tahtnud minna,
Ei maha jätta an ning uket linna.

„O, Lillik!“ kaebas ta, „kõik an ja uhkus
On minu küllest maha puistatud;
Siin kijas pole kauem minu puhkus,
Ma olen walitsusest lahkunud.
Mul langend õune pea on werimuhkus
Ja huimane kui oleks halwtud;
Seepärast pean ma laial ilma merel
Uut asupaika nõudma oma perel.

Sa ast'sid õune põlwes minu rada,
Kas tahad wiletsusse tulla ka?
Ja lahja leome, mis wõiks keeta pada,
Mull rammutada lahke armuga?
Ei saaks mind õõ, ei pime hirmutama,
Nii kaua kui ma rändan sinuga.
Kui piin ja walul südant mulle kõitnud:
Kas jahutad mind, kunni soan neid wõitnud?”

Ta waikend nüüd. Ja kahwatanud palgel
Olnud Lillik oma silmad peitu pannud,
Kui kardaks: waatus wõiks wool ehawalgel
Ehk näidata, mis põue warjutand.
„Mull anna wastust“, palus Lembit argel;
„Kas tuled kaasa?“ - Noorik kogeldand:

„O, lase mind siin inimeseks jääda:
Ma'p taha jumalate seltsi saada.“

See sõna Lembitul on südant lõhkund,
Kui oleks tuln' mõek seult läbi käind,
Wõi põhjakaarest külma marn õhkund.
Et armu õied jasku surma näind,
Ta wõind ei salgada, mis teda rõhkund,
Waid kostis: „sinne aeg meilt mööda läind!
Sa ela heaste! Kas ehk wiimne cha
Meid tõine tõist wool korra laseb näha!“

Nii puhudes läind wõrawast ta walja,
Kui taewast juba warjaud pilwes õõ;
Ta paiskand kodupoega taha selja
Ja wõtnud talle alla wõerus' tee.
Kus leiba seal? wõi kahwus' kepil nalga?
Mis hoolib sest: kell' lootel taewa tõe.
Kuis wõinud kartus südant täita mehel:
Kell' ettewõttas 'polnud kahewahel?

Ei olnud kuskil tähti nähtaw taewas,
Kõik katnud laiast pilwe pimedus;
Ka meri ahkis marutuule waewas
Ja wahel läikis kaugelt walgatus.
Kui Lembitul ehk sõda sula kaebas,
Ei raskendand tad siiski kahetsus.
Mis mõtted sünnitanud salamahti,
Sest sõnakest ei peasnud sunst tal lahti.

Ta langend wiimaks wasimmsel teela,
Mis keha üksik olnud wintsutand;
Ei waimul tulnud ei puhkust, rahu meele,
Kes ala kõrgeid mõtteid peas on kaund.

Üks aga neist: Kas jumalate heale
Tal miski märgiks olla ette pannud,
Olnud sundind teda murul põlwitama
Ja palaw palweid nõnda pajatama:

„Kes teie asure seal kõrges' kajas,
O, jumalad! siin kuulge palwetust!
Üht tähte andke mulle kahtlus' ojas:
Kas kõrw teil kuulob minu küsimust?
Mul seisab süda wangistuse ormas,
O! andke hingel walu kustutust!
Üht ainust märgikest ma palun anda:
Kas arin teil jaksab kõik maailma kanda? —

Mull' andke märk: et wähem maha jäetud
On inimesed, kui ma arwanud,
Et teie nõu ja palju warem peetud,
Kui asupaik sai neile rajatud?
Ma nõder laps, wast on tugil weetud,
Wist tinnis andina saaks tei' katel suud,
Kui tuleksite mulle awaldama:
Et kõik maailm peab taewast abi saama?

„O, andke märki! — Tuhat südew tähte
On sagest kustund moie silma ees.
Neist saatke ühte näüd kui rõõmu nähte
Mull südant waigistama mure sees!
Sest muidu nätsiks wiimne lootus' lehte:
Kust leiaksin ma troosti häda wees?
O jumalad! mull kergitage waewa
Ja näitage: kas ulatame taewa?“

Nii patund süda, silmad üle kiwi
Tal ootes waatnud üles täht'de peal.

Ei kuskil liikust. Mets-paul murdunud täwi
Ja kuulja kõrwa tungib hädahel —
Kui külwataks seal wiltsuse iwi:
Mis teda jalul karg'des waatma wiib.
Ta wärisend, kui kangem minna püüdnud
Ning wihatujal taewa poole hüüdnud:

„Teid' jumalaid! on rahuwa kergus loonud,
Sest loom ja inimene jääb abisa:
Pilk pimedus on paksu warja koonud,
Kust läbi silm ei pease nägema;
Ma olen palweid ilma-negga loonud,
Mis kurt ja sõge ei wöind märkada.
Kes peitu pugend kangel piilwe taba,
Ei ulata neil silmad kõrgelt maha!

Ma olin jamps, kui selle peale lootsin,
Et taewas kuuldaks minu waese healt;
Sest waljumalt kui mina nõder jõudsin,
Tulnd hädakisa teie ilma pealt:
Need tuhanded, kes nii kui mina ootsin,
Ei olnud troosti mitte leidnud sealt!
Neil saand ei taewas häda kergitama,
Ei pisaruid ka silmist kuiwatama.

Oh häda mull! ma olen maha jäetud!
Kui waesed kõik siin hädarõu wees,
Kes walu süngi kurnatuseks neetud,
Kui need, kell ein koit wast arkab käes!
Oh süda nõrk ja wõera teele weetud,
Kuis jõnad kesta wiltsuse sees!¹⁴
Nii kaeband lombit raske walu kurnas,
Ja langend maha nagu warju surinas.

Ta lamand kaua siin, ja valu hambad
 Ju kipusiwad hinge lõhkuma.
 Ehk pead küll jahutanud niisked samblad
 Ja laugilt puhkind piina pisara.
 Siis tulnud aega mööda uno kämblad,
 Mis toda sügutanud magama.
 Raski näitas uri, nii kui surma sängis.
 Ei annud aega unenäni, et märgis.

Kakstoistkümnes laul.

Ku woolas koidu jõgi kulla maha,
 Ning laulsid lustil õhus lõukesed,
 Kui Lõmbitu wast koorind silmilt naha
 Ja ettewõtta taktnud rändja teed.
 Ei õõsest külmast tarr'and liikmed taha
 Nii hõlpsalt toimetada pööwa tööd.
 Neid pidand peremees wast paenutama
 Ja uuest elu rammu äratama.

Küll paistnud kõrgelt mäe kaldalt silma
 Tal tuhat elu jälge igalt poolt,
 Sest une rüpest ärkand elu ilma
 Olnd jälle tunnistamas lüku hoolt.
 Kus süda tarretanud mure külma.
 On asjad kõrwal käändnd seatud loolt:
 Mispärast Lõmbitul kõik, mis ta nägi,
 On kurb, — kas lagedik, mets, org ehk mägi.

Ta puhus: „Palju tuhat silmi waatiwad
 Ning läigiwad mu ümber öitsedes:
 Kas midagi neid jumalast ka teadwad,
 Kui pääw neid tõusul kutsub punetes?
 Miks kurdan halp, kus lilled, õlmed haljad,
 Ei ükski karda homme närtsides?
 Ma lähen taane, otsin ranga koopa:
 Ehk weab ta wankri mul ka seatud roopa?

Eks jumalad mind ilmal olnud loonud,
 Et pidin pääwapaistel öitsema?
 Kes lilledele kirjud ehted koonud
 Ning loomad toitwad tarblik' andega,
 Need on ka mulle seatud osa toonud,
 Mind saavad wiina ükskord puhkama; —
 Seepärast ole mees ja katsu rannu,
 Ei tohi wäsida sul julge saramu!”

Ja nõnda öeldes, astund koidu läiki
 Ta rahu tujul wändamise teed;
 Ei kuskil nähtawal olnud rahuwa käiki,
 Waid linnud ükski lõpetanud ööd:
 Nad teretasid rõemuhaalul kõiki,
 Kell' walgustus on täitnud südamed.
 Tal liblik pea peal õhu hõlmas kiikus,
 Hulk sipelgaid all jalge ümber liikus.

Ta nägi nende musta-tõmmud ridad,
 Kus kõrs ja sammal ala ahwardas:
 Neil lõpetama lühikesed igad,
 Kus rändja jalgu juhtub tallamas;
 Hulk lõpnud surma, tõistel rasked wigad
 On walus wingerdamas praegu maas:

Nii ohkab looma walu põrmu põues,
 Ei leia kuskilt peastjat elu õues.

Tal näitas, nagu kaebaks waiksel healel
 Nii mitu tuhat walu põrmu seest,
 Ja raske silma pisar paisus palgil:
 Miks loodus heolt ei kannu looma eest?
 'Ta märkas südand põues pahal leili
 Ja wiha paistis välja silmadest;
 Ning nii kui ligistawa maru warii —
 Tal tõusnud keele peale kaebus' warii:

„Oh, kawal walekeelik loodus' ema!
 Mikspärast ehil oma rüppe sa?
 Et elu iluks sünnitama tema
 Siin peab, mis sina tahad hukata:
 Suur kawalus ja ahmus on su oma:
 Sa lõpetad kõik otsa surmaga!
 Kus ehitamas olid pulmasängi, —
 Seal valmistasid ühes surmasängi.

Sa meelitad puid lahkel päikse maerul
 Ja sunnid metsa kaunist öitsoma:
 Sa petad koidikul ja päewa weerul,
 Et linnud tuleks pesi tegema,
 Kus warjupaigad walmis, okste keerul —
 Kui pulmasängid lehtis ehtega.
 Seal kosib isalind siis sulgis neiu,
 Ja trallib lastipidul rõemus peiu.

Suur lasti helin täidab laiad laaned
 Kos heli kuulwad, hõiskwad seltsis ka,
 Seal lennab liblik, lendwad mesilased,
 Kalm kiwigi sünn kipuks elama;

Siis tuleb õõ ja tema rahu kaaned
On elu wünnud waikselt puhkama,
Waik seisab pöder järwel kuuwalgel
Ja waatab oma kuju laente palgel.

Nii kosib loodus petelikul wiisil,
Et igawest võib ise elada;
Ta puistab walgust ning koob ilu niisil
Meil murud kirjuks lillekangaga.
Ja weab siis mehe poegi petiskiinsil
Et rütarlapsi lähwad kosima;
Üks kaunis naene jumalikul kujul
Võib tarka halpistada hirmutajul.

Ei näe siin keski ööd! Sest sinu päik'sed
Neil südant joowastanud silmaga;
Hing paneb selga meel ilu käiksed,
Ei märka enda, tõiste walu ka.
Ja siiski tuleb tund, kus rõemu täitsed
Kõik saawad surmas jälle närtsima;
Laul sureb laulikul ju keele paelul,
Surm piinab hinge ahastuse kaewul.

Üks jõgi woolab igawduste merde —
Maailma kandes oma rüpe sees;
Kõik ujutab ta kokku laia tõrle:
Seal kustunud tubed, lilled närtsides.
Mis maa ja taewas toonud ilu worde
Se leiab otsa wiimaks suures jões. —
Sa läikiw palgedega suwe-nägu,
Sa tore päik! — miks on teil waletegu?"

Nii pulus Lembitu ja tõstis jalga
Samm sammult ikka minnes edasi,

Küll kurnas lõune palaw temal selga,
Sest lagedalt ei leitud warjusi;
Kui kuiwand keel ei käsku enam palga,
Olnud leidnud õnnelt sõstrapöösasi;
Neist kustutanud tema tulist janu
Ja annud peaga nikutatos tänu.

Kui päike tüki lõunalt mööda läinud,
On warjaks wasta jõudnud metsa salk;
Kes osa päewa tööst on ärateinud,
Sell maitseb magus väsituse palk;
Kui Lembit wilus mõned sammud käinud,
Läind käele raskeks rändamise malk.
Et jalad edasi ei minna taha,
On lamand tema jõe kaldal' maha.

Kui piha abil janu kustutanud
Ja kehal tootust leidnud selgest weest,
Said ligitsenuid palged jahutatud,
Siis tänand süda keelekaste eest.
Kui mõne tunni keha karastanud,
Siis wõtnud kinni edespäi teest,
Läind kallast mööda jõudsalt sammu lennul,
Sest puhkand keha olnud uuel wõimul.

Ju õhtu käes. Nüüd päike läinud looja
Ning eomal seisnud küla nähtawal;
Kes ööd on kannatanud päewa sooja,
Need koju poole lähwad rutumal
Ja ootwad ööd, kes neil kui rahutooja
Üks armas sõber igal sha ajal.
Ka Lembit läinud kiirelt küla poole
Ja jätnud wastawõtmist rahwa hoolle.

Kui tema puhkepaiga ligi jõudnud,
 Olnud tungind kõrva kaebamise heal:
 Sest surma-ingel olnud kalas sõulnud —
 Kaks surnud poislast maas on muru peal:
 Neid olnud jõgi täna ohwriks nõudnud,
 Ei wanemaid veel olnud ise seal,
 Neil' kaswatanud wiidud sõnnu tiivad,
 Et kohkel praegu koju rutsiwad.

Nad jõudnud Lembituga ühes sinna
 Ja langend nuttes maha murrele:
 Ei julgend keski neile trööstjaks minna.
 Kes võinud kuiwatada silma wee?
 Kus wiletsus on teinud leina-linna,
 Seal weab metsa iga troosti tee.
 Kui waesed kurbus' kisa lõpetanud,
 Siis oliwad nad sõnad suhu saanud.

Ja ema hõudnud: „Armsad laste silmad,
 Mis rõemustanud mind kui päikesed,
 Mull' lahkeks teinud mustad mure-ilmad
 Ja juhtinud mull' waga eluteed:
 Kuis olete nüüd surmas kustund, külmad,
 Ning angunud teil soojad südamed!
 Teid wiinud surma rüppe niiske laene
 Ja leina nutul kaeban mina waene.

Teid pehmes armu põnes sünnitstad —
 On kibe surma saadik lõpetand,
 Teid minn rinnad hellalt imetanud
 Ja kätte peal teid mõlemaid ka kanud!
 Kes kuulab sest, mis hiljem minust saanud:
 Kui teie tulka olen kahnu pannud?

Üks uni, mis mind wiiks kui surma sängi —
 Ehk näeksin siis veel unes laste mängi!”

Nii joutunud ema, ja kõik kuuljad mitsid:
 Ka Lembitul olnud silmas pisarad.
 Kui nemad alles kibe leina kartsid,
 Üks preester nähti sinna sammuwad: —
 Tal käiwad poisid eel, kelle pihus mütsid —
 Kui kurba leinalugu laulawad.
 Üks pannike, mis keski ees neil kannab,
 See püha suitsu jumalatel annab.

Kui lõpend laul, siis hakand preester westma:
 „Teid jumalaid siin meie kiidame:
 Mis tulnud — kaub! Sest kaduw ei pea kestma
 Ja tänu wäärt on teie püha tee.
 Kes tohiks Uku peale kaebdust tõsta,
 Sest teda teen'wad üha päew ja öö.
 Mis taewas toonud, seda ei wõi murda:
 See püha tahtmine peab trööstma kurba.

Miks leinate? — teil kohus rõemustada,
 Et lapsed hädarust peastetund!
 Kui mitu wala wõind ehk neile saada,
 Mis eest neid jumalad nüüd warjanud!
 Ei olu marud saa neid hirmutama,
 Kes peidu urka olid pugenud.
 Kui jumalad neid armus' poleks hoidnud:
 Kes teab, mis surma siis nad ükskord leidnud?”

Nii puhund preester. Lembitu ei wõinud
 Siin keele paelu kanem sulguda.
 Tal paisund süda olnud kiirem lõõnud:
 Miks preester puhund *kake* keelega ...

Kes rahwa teades tarkust taewast toonud.
Pool wõeras inimliku weraga.
Seal seisid imastolles silmad kõigil,
Kui Lembit wälja astund wiha loigil!

Eks preester! sina õnne kuulutanud,
Kui kaksik lapsed olid ilmunud.
Mis wanematel harwast osaks suanud:
Neil *wagaduse paljaks* kingitud?
Sa oled täna ntlust waleks a'unud
Ning sõna sõnalt unber tõlkinud:
Nõid kiidad wanemate! õnneks seda,
Et jumalad neil toonud rasked *hõlga*!

Sa sunnid tänama, et lapsed uppund
Ja jumalad neid peastnud kurja käest:
Kes teab, mis surma oleksiwad kukkund,
Kui õnu neid 'poleks warjand kahja eest?
Kumb kõnelest on sinul wõlsil tukkund,
Kumb tõeste wälja tulnud südamest?
Sul! pidand *siinlõimist* täna looma,
Ja täna laste *surm* unt kiitust tooma!

Oh, nile, mees! kes julgust sullo annud
Nii kahekeelik seista rahwa ees?
Rask' wiletsus on kõigil' kurbdust kannud,
Sest walust wõtab osa igamees.
Kes tõiste üle sind on meistriks pannud —
Kui seisaks tarkus: üksi sinu sees?
Üks aimus, puhas armastuse rõhi
On, ... nui! meil inimliku side! tegi.

Sa wiska maha preestri riided seljast,
Kui armastust sul 'pole südames!

Kõik tähi temp, keit hiilgus paistab *wäljast*
Ja taewa taim ei kaswa hinge sees!
Sa tröösti kurba, äita kehwa näljast. —
Ja ole kõigis kujukis tõistel eest!
Mis Ukku teeb; — on warjul *sinu* silmal,
Seepärast: ära luiska sa maailmal.⁴

Nii sõitles Lembitu. Waik rahwas wahtis
Ja ootas koldunika ülewalt:
Kus wälgus Pikker nühelust anda tahtis
Wõi Kõnu karistada pilwe alt?
Üks kuri mõte preestril südant jaltis,
Tal 'põhnd püsikus, siin pikemalt.
'Kull tasun kiirest sõlmu sulle kätte!⁵
Olad lahkudes ta ainukene mõte.

Kui laste kehad warju alla wüdi,
Hulk saatjaid järel käinud leinades.
Kust rüisel päewal jälle tuleriidi:
Olnud wilets ema nõrkend silmawees.
Ka Lembit püdnud kurwastuse kõi
Neil kergitada osawõttases:
Ta istund waikselt leinajate kõrwa
Ja trööstind tummalt nende hinge kurba.

Kolmtoistkümnes laul.

Kui tabed koidu piirel kahwatanud,
On händes tuppa astund naabrimees:
„Sa, kolanik, kes preestrid wiastanud
Siin eile õhtu, waarud surma wäes.
Sul warjupaik on warsti otsa saanud,
Kui päike idast tõuseb walgustes:
Sind woike hulk ei kulas jõnaks kaits'da,
Sa saaksid koledamad surma maits'ma.“

Nii sahkand mees; ja nagu unest ärkand
Läind kolmel küsil silmad tema peal.
Kui naaber nende ehmatusi olnd märkand,
Siis puhund lisanduseks tema weel:
„Seks mõrtsukaid on minul silma tärkand,
Kes ohwri talle metsas ootwad seal.
Neid preester olnd tapma palgatanud.
Üht osa hinnast mehed kätte saanud.“

O, häda sulle, kallid külaline!
Kui nende wõrku peaksid juhtuma:
Üks preestri waenu laugend inimene
Ei kuskilt leia paika asuda,
Sest kurja koorie sala laurimine
Ei anna temal mahti wiibida;
Kes eile preestri palgelt minud wiia,
Neil ütleb nahtus: „Ehkab werd ja liha!“

Ma tahan salu teel sull' jubiks tulla.
Sind rabast läbi saata kõrwale;
Sest ega metsalised nõnda hulla
Kui wihatujas jumpsiw inime:
Kes endal olemaks on pannud kulia,
Wõib õnne wõida were janule.
Ma tahan waga kawalist neil lõua,
Ehk täna wiimist leiba elus suna.

Kas näete? päike tõuseb juba idas,
Siin pole wiitust: wõeras põgene!
Nii puhund mees; kus Lembit — keel kui kidas,
Ei sund wõi lahti peasta sõnale,
Waid enesega waikselt aru pidas:
Kas mõnusa, kui lähen massule?
Mul wägew käsi on ja palju wõitnud,
Ma pole ennast waenu eest weel peitnud?

Ei! — mõeldes ta, ma olen tähtsust teinud,
Et waenus werd ei taha walada.
See wannetus on taewalastel läinud —
Ma pean ju rahu põlwes elama!
Kõik minewikku olin — unes näinud —
Siis teiste wasta nõnda puhuma:

„Sa näida teed! Ja teie võtke tänu!
Et tõsel hursik annud mulle mõnu.” —

Ja kurwad vanemad, kui Lembitu aste
On viimist saanud lävel kinnitand.
Tal põlvi! vasta jolund madalaste:
„Meil kohus oleks sulle tänu and’!
Et raske kurbus vähem valusaste
Meid rõhkund, oled sina kergitand:
Sest parem troosti pole wiletsuses —
Kui täiste osawõttus armastuses.”

Kui Lembitu tükk maad ju käinud raba
Ja teejuht waatust eemal sirutas,
On silm tal näinud mõrtsukate saba
Mae warju tagant wälja tulemas.
Et nende kiusust wõiksid jätta waba,
On mõlemad nad samblas lamand maas.
Wast siis, kui tapja kari mööda jõudnud,
Olnd kiirest nemad kaugemale sõudnud.

Kui Lembit juhil talitnud tänu anda —
Kus tahkumise tund neil ohual kües,
Seal öelnud juht: „Kõik maa wist tänu kanda
Mull’ saab: kui peastrinine mu nõdrus wäes.
Mis näinud silm, mind sunnib imeks parda:
Sul nagu kõrgem waim näib olla sees.
Kui walepüüti mull’ ei loonud nägn:
Siis moonulab rahwast ükskord sinu tegu.”

Need sõnad kasw’sid troostiks kurwal meelel.
Mis Lembitul, kui kodant tahkujal;
Kell teadmata, kus tulowiku teedel
Tal õnne päik wõiks tõusta paistewal?

Nuud kingib hadlik kastet kuiwal keelel
Ja nõukas rahiwas toitu randajal.
Mis homme päew ja järgsed saawad kandma:
Kes selle peale wastust tuleb andma?

Kui mõni päew ta hiljem jälgi leidis,
Kus minewikul käinud sõa teel,
Ja mõnda jälle mälestuse jõudis,
Mis waigustuseks põlgand nüüdne meel.
Ja kui ta sügawamalt otsust nõudis —
Kumb parem: rahu, wõi kas sõa keel?
Siis pidanud ta praegust põlwe kiitma
Ning soovima, et waen ei peaseks niitma.

Kus sõa paikadesse puhkma jäenud
Ja murult leidnud waenu asened,
Olnd kirjuks kootud unenäü käinud
Tal mitu tüki toonud mõrtsuk tööd:
Et ärkades weel wiletsuse käenud
On silma piigistanud pisar’ teed:
Seal ohkand ta: „Ma põlgan werist põlwe
Ja poen ranga koopa rahu wälwe.”

Nii jõudnud tema wiimaks sinna paika,
Kust Läti pealik jõeke kargarud,
Ning kellel laene hõlmad keelnud waika
Ünd maitseda; — tad kaldal wiskanud. —
Seal oleks Lembit kätte wõtnud kaika
Ja kahetsuses ennast surmanud.
Mis aitaks see? Ei ela maa peal nõida,
Kes tehtud tegu tegemataks wõida.

Nood oli tema ranga koopa ligi,
Kus mõnda mõttes toonud minewik;

Soal teinud igatsus ja kartus higi,
Tad keelas sinna minnes mitu tükki.
Kui oleks jala talle köitnud pigi
Ja silmi sidumaies sõgesikk:
Nii wiivitas ta rändes tutwad rada,
Kui laseks kutket pidi venitada.

Just õnne tunnil olud ta sinna saanud,
Waik rahu koopas on ja koopa ees;
Wist wäsind taak nädal õhtul palwetanud,
Kell' taewa rahu olab sadames.
Ei mingi täht olud ilmutamas ehk,
Ei kuulnud liikumisi koopa soos —
Kui Lembitul samm koopa suhu astus:
Umb-waikus olud tal osinene wastus.

Ja waata! sisseminok nähtaks tahi,
Ning keskei koopa rauka pikal maas.
Kui pidustaks ju igawesi pühi
Ehk oleks üks, kes elu lõpetas.
Üks kerge õhkus tõstnud rindu läbi,
Silm juba kustund, poolelt magamas.
Ja looja minnes päikse wiimased torad
Paist surru nagu nagu kulla kerad.

Ja rauga pea otsas, surma sunnil
On karn oma päiwi lõpetand.
Wõib olla ehk, et ligedamal tunnil
Tal sõbra küpp weel rauka kaisutand.
Nüüd mõlemil on silmad paisu punnil,
Kui õhtalngu linnud wilistand.
Oh, kalliis, püha, vaikne, wiimne rahu,
Sa oled suru, et elusse ei mahu!

Kui Lembit wärisedes langed maha
Ja kinni wõtnud olud kulmast käest,
Seal tõstnud rank weel korra laugilt naha,
Kus walgus ilm ju weetud waate wäest.
Ta wäsind silm wist salgada ei taha.
Et tema tunnud oli wõerast meest:
Sest lahke noka tõmbus annud nähte,
Et rõemu olla loonud wiimne nähte.

Tal woolas silmist õnneline pulkus,
Ühtlase ka, et wõeras rõemu teind.
Ja sest et keel ju liikumata juhtus,
Olud lahke waatus tennandjaks läind:
Kui tahaks silendada kõik, mis muhkus
On minewiku wäljalt läbi käind.
Üks tõine saab ehk rahwal walgust toenna
Ja koida piiret neile silma loenna.

Sis nörkend pea, ja wiimne hingamine
Olud selgest näitnud elu lõpetust,
Ja Lembitule walus leinamine
Siin pisaratest toonud jahudust.
Sest rauga waiksel rüüul lahkumine
On annud temal tarka õpetust:
Kus radal üks selle julg peab kätina,
Kes surmas ootab tulewiku äina.

Nelitoistkümnes laul.

Kui õõ on põha, pühad need, kes lahkund,
Ja mõtted pühad meie südames;
Kui veri elu soojusest on jahtunud
Ja tulev siht meil awal silma ees.
Mis päewal meie mõttesse ei mahtunud,
Sell õõsel waba wõidlus on käes:
Seal woolab pimeduses meie veri,
Kui waikselt õhtul tuulest peasnud meri.

Ja igawese jõe laened woolwad —
Ehk kohin meie kõrwal kuukmata.
Seal Lembitul kõik tühjad mõtted koolwad
Ja silmad sõudwad tähti vaatama,
Kes waikselt seatud rüugasteedel jooswad,
Kuis alguselt neid pandud liikuma.
Kui rinnukangrud koowad unenägu,
Siis waikub meie kõrwas ärksam kõgu.

Kui pärast keskööd tõusnad tuule õõku,
Sai koobasi näitund wärske wiluga.
Olnud leseks jättnud Lembit aset põhku
Ja waatama läinud taewast iluga:
Silma märkand pisara ja une rõhku,
Kui idast peasnud puna wilgoma;
Ja laewa wõlwis tõusnud kõõdu walge
On punetama pannud päewa palge.

Kui Lembitu niid seigest tähtel pannud,
Et noore päewa hommik teretas,
Olnud jala pealt ta warsu unret kammud,
Kus paika lahkund ränka süngitas.
„See koobas“, — puhund ta — „mis warju annud,
On parem paik ka suured waejamas;
Ma tahan ränka karo kaisu hoita.
Ja koopa sin siis kiwilegu peita.“

Nii rääkides, on wõetanud kiwa
Ta eemalt tuues koopa ligemale;
Neist tegi mulgu ette ukse, kawa.
Ning warjas pruul wäbed sambalal:
Siin pidand kuduwa kustima. Elaw iwa
Olnud idanemas juba taewa all.
Kui päikse sunnud kinnast üle läinud,
Siis olnud sõbra töö ta wabalt teinud.

Sai ränka matrus õnnelt lõpetatud,
Siis pidand matja unest mõtlema:
Kust endal warjutiust ehk leidma saanud.
Et päewi õhtule wõind ajada.
Surm olnud teda waljust õpetanud.
Kus radal rändja jalg pealt talluma.

Ei ole märki muud, ei abi antud:
Sest raske koorm saab omal õlal kantud.

Ja nädal hiljem leidnud ta kohta metsas,
Kus mure rupest hallik imitses,
Ja laiad ladvad kõrge puie otsas,
Kui vilma sadas, varjuks seisid oas,
Siin võind — kui linnupoeg — ta vaikeses pesus
Näol segamata ala müteldas
Neid kirjaid kujutusi sellest Inua,
Mis tema tulevikus lootis tuua.

Üks weike kalake, mis metsa ligi,
Tal tõidu vara luband laenada;
Mis eest ta palgaks hiljem palge ligi
Olnud tõutand tasuliseks walada,
Kui heina loog ja põllu vilja sigi
Neid abikäsi sunnib palkama.
„Kui ükskord“ — puhund ta — „mul silmad näewad
Et paremaks on läinud oia päewad.

Siis tahaksin ma seie põlwitada
Ja tänn anda sulle, kes puud on loond,
Neid kõrget kaswu oskand toimetada,
Et oksad mulle varjukoda koond,
Ma märkan *teda* tunles lehvitama
Ja hallikas, kui karastust sealt joond.
Mis õnnelik, et mina vaikselt elan
Ja *teda* wabaduses ala tänan.

Tal kostil käia, hallikal ka mõelda:
Üks helile isa on mull' juna and;
Ja tuule õhul igal päewal tõlda:
Wii tanu *teda*, mis nõdrus läkitand.

Ei keski tohi mulle arakeelda,
Et lootust olen *tema* peale pannud.
Kui haiguses mul liikmed walutanud,
Siis oli *tema* häda kergitanud.

Kui, Ukku, sina ilma ruumis elad
Ja sinu wägi woolab igal pool,
Siis kuuled sa kõik ohkamiste kōlad,
Mis walud meile teinud ja teraw nool;
Kui sull ka tendawal on meie wõlad,
Siis õpeta: kus paranduse sool?
Mull astu ükskord waatesihi taha.
Nii kui sa wälgu teras langed maha!

Ei tulekohus tõest, mis sinult nõuan,
Et ennast tuleksid mull' wõitama;
Ma tahaks ilmale, kui pikalt jään —
Sind kuulutada, *wõgan jumala!*
Kui halp ja jõe kurjal teel ma sõuan,
Siis pangu nad mu keha põlema.
Et südames mul *sina* üle kahtlus:
Sest tulgu kaduwas mull' juba nuhtlus.

Siin org on vaik; ei tõised wõi sind näha,
Mis härrandus sul liikmeid ehitand.
Kui üpris suur ja laikiw sinu keha,
Mis mulle waate ette olid pannud.
Mul seiswad ootes silmad wasta eha,
Neid poolelt olen warjul laugutand —
Sa wõid — kas leokes nüüd, kas pilwes tulla:
Üht aivast ast'mist las' mul märgiks olla?

Ja miks ei wõi, mis sündind ennemuiste.
Niisama hästi *täna* ilmuda?

Kas jumalatel tal heidus' paiste
 Kui kaduwal saab otsa lõppema?
 Kas igawene wõgi nagu snistre
 Ünn õilme iludus võib nätsida?
 Kui täna sa mull palgeid ei saa näitma,
 Siis pean ma osaldusest lahti heitma.

Sind annast otsin ma; ei armu andeid, —
 Sind ihkab süda; tule wistist sa!
 Ma ootan siin ja tänan ohwri kandeid
 Sull waewa paljaks rohkest tasula. —
 Kui janus lilled ohk'wad kastest jootjaid,
 Nii tülpind hing mul tuge sirust ka.
 Kui lõpeb päew ja sina jääd veel wiilul,
 Siis märkan sest: mul jumal pole tiilul.

Ma tahan oodata ja rahul jäeda,
 Ei kannatuses mitte üldida;
 Kui täna juluks puutuma sul aega,
 Ehk saad siis homme seie telesa?
 Kus laias runnis rohkest korral seada,
 Waib mitu takki pikal wiibida.
 Mis meie mõeldul tuleb aastad loewad:
 Sull *the* silmapilgu sisse poewad.

Mul põrmul polnud tahrnust kiirustada,
 Sest sull on teadaw minu päewide määr;
 Ma sõidan merel, wõi ei aru saada —
 Kui kaugel praegu ligem kallaäär.
 Kuis muiste laulud meile awaldama
 On suand, neist kuulema: et siin käär
 Meil elu ei ole ükskord katki lõikab —
 Kui põrmu kuis meid koju jälle hõikab.

Nii puhus Lembit; heitis puie warjul
 Ja ootas jumalat seal õhtuni.
 Paik paistis lahkelt, sundis linnud karjul
 Aeg-ajalt lastil laulu trallile.
 Kui nõnda kõige päewa olnud haurjul,
 Siis tahtnud ka öösel jäda koiduni.
 Tal silmad alla weomud pükkest waat'wad,
 Ei märkandki, et tähed walguist saut'wad.

Wiistoiatkümnes laul.

Ei jumal tulnud! ei tulnud õhtaeval.
 Ei tulnud ööl, ei tõisel koidulgi.
 Ei toonud oma palgeid muru nähal,
 Kelt kirjud lilled kudund ehtes;
 Mis päewal päike, öösel täiskuu kehal
 Olnud silmeid puhkend õitse-iluni —
 Ei võind ta kuskilt Uku nägu leida,
 Kes tähede walgust sögestada võidu.

„Ei! — pulus Lembit — jumal võimud tulla,
 Ta asub kõigilde ju tauses.
 Ilm-aegu ohkward wamad hommikulla
 Ja õhtul Uku kõrgele walguks wäes.
 Kas nende ohkamist ta kuulnud olla?
 Kas palk ja nuhtlus seiswad tema käes?
 Ja olnud alguses maailma woolnud
 Ja jäeb nüüd kõigis pünnata kui koolnud?

Ei wõi ta ennast kuigi liigutada,
 Sest *Kõik* ta on ja elab kõige sees.
 Kui magaja ei asemelt wõi saada,
 Nii tarretanud Ukku suuruses.
 Kes wannot toob? kes tuleb õnnistama?
 Ja kellel rõem ja walu seiswad käes?
 Neid näikse antud juhtumise hoole,
 Nad käiwad wahetes kui mõõn ja woole.

Nii ise abita, kuis peaks ta jõudma
 Meil abi tooma? — Selge jumpsitus.
 Sa keelad rahwast täinsele puudma,
 Mis sinuta ehk oleks sunnitus!
 Sa õpetad meid silmi ules sõudma,
 Kust tööta leib wist kaswab igas suus!
 Kes õnne siin ja rahu tahab saada:
 Neid püüdku omas põues sepiatada.

Mis siis? — Mind mõttekuju kupsetama
 On juhtus toond. Ja et ma selgest tean,
 Et taewast midagi ei unes saada, —
 Siis nõu ei muud, kui et ma wirgust pean
 Nii korraliste asju toimetama:
 Et *kõiklik* tulu koob, mis mina soan;
 Sest seal, kus armu tuld ei matta umbus —
 On tõeste kasvamas ju parem turdmus.

Kui ma nüüd tean, et jumalad ei auna —
 Ei unenäuski meile kingitust,
 Ja inimesel muud ei jae kui: „kanna
 Sa ise hoolt, ehk leia lõpetust!“
 Siis tahan mõtteid selle peale panna,
 Kust tulewik wõib loota kergitust.

Meil seiswad abimehed *peas ja põues:*
Neid peame tarwitama elu õues.* — *)

Nii mõeldes ja töös olnd aastad läinud,
Kus Lembit talwel asund külades,
Ja lapsed tema koolitusel käinud,
Kui head nõu otsimisel iga mees.
Sai kowade õhk metsad haljaks teinud,
Siis asupaik tal jälle metsades.
Ta tasund seega rahwal laenu wõlga,
Et neile kulutanud pead ja selga.

Kui suwed, talwed korda mööda-käigil
Tal waikist elu kolmkord küigentand,
Olnd ühel öhtul päewa weeru laigil
Mets wõerast heli tema kõrwa kanind,
Mis selge öhta rahulisel waigil
Tad kogemata nagu ohmatand;
Sest müdin kostab kaugelt metsa läbi —
Kui oleks käigil mõni ratsu kabi.

Ja Lembit silmab paude wahelt parwe
Sealt ratsulisi süitma ligemal;
Üks tulejatost puhub oma sarwe,
Et linnud lendu tõuswad kohkuwal;
Ei saanud Lembitu weel selgest arwo,
Kui üks ju seisnud tema ligidal.
See terotand ja hakkand otsust nõudma,
Kas õöseks rahwale nad saawad sõudma.

*) Siin puudub üks *wahetäht*, millest kadunud kirjaniku järele
jäänud paberites pisemat jälge ei ole leidä.

Wälja-andja.

Kui wõeras pikemalta jutu puhus,
Et kogemata teelt nad eksinud,
Olnd Lembitule just kui õnne juhus
Üks jume kuju silma woolanud:
Kui oleks tale kahelduse muhus
Üks taewa neitsi arsiiks läkitud.
Nii kannist kuju nägiwad sünn silmad,
Et nende jälgil kust'sid täht'de ilmad.

Kui mehed maha kargand hooste seljast
Ja waipa lahutanud murule,
Siis sasind üks mees kinpi ratsu waljast
Ja tõine tõstnud neitsi jalule; —
Ei tohtind siiski kand tal mure haljast,
Waid waipa mööda minna sammula.
Nii jumaliku polnud Lembit näinud:
Wist oli taewa wäraw lahti läinud.

„Oh taewa kuju, astu, astu maha!“
Nii hakkand lahkest tema paluma:
„Ei kauem kahowahel seista taha,
Kus taewa saadiku sain nägema!
Mull' anna andeks endist meele paha,
Et Ukku wõimust läksin salgama.
Sa oled üks neist kõrgeist saadikutest,
Kos neile läkitatud halastusest“.

Kui kõrge neitsi seda kõne kuulnud
Ja kogemata metsmest silmanud,
Olnd oma seltsilasi tema keelnuud,
Et wõeras kellegist ei puutunud
Wõind saada, keda Tuhi seie taolnud,
Wõi Pikker pilwest maha puistanud.

Siis lähel näl, kui tutwa teretusel
And sõnasi te nõnda awatusel:

„Ma olen loodud inime kui sina —
Üks kunstlik kere sooja werega;
Ei saa sest kulda ial, mis on tina,
Ei surelikust tarwa looma ka;
Ehk kõrgest wõsust sündinud kull mina,
On siiski mulla põrmu mull isanäa.
Mull antud usk, mis kõigil wõnna paela
Kui *ihme* isa lastel sidund kaela.“

Siis anti käsku kõige sulastele.
Et koormad hooste seljast poastaksid.
Ja puie oksadesse ripakille
Paar walpa telgiks ülestõmbaksid;
Ja toonjad piigad lüksid hallikale
Ning tõiwad märga hõbe peekris nõud;
Mis keele kasteks kaetud muru peale
Siin söögi kõrwaliseks pandi neile.

Kui kõrge neitsi istund padja sülle
Ja palund metsameest ka istuma,
Kus wastastiku tõise sõrwa külle
Üks ase oli jäetud leskena,
Siis noppind neitsi mõte nurmelt lille
Ja hakkand juttu nõnda puhuma:
„Eks elu sarnasra meil lusti pidu,
Kus mitmel kasvab tütawustuse idu?“

On teisil päewal wasimus ja ilu,
Siis rahul uinul wälja puhatud,
Seal kauwad luled, nii kui koidu wilu
Neid küirelt metsa oleks tuiskanud;

Seeparast peaksiwad, kes tundwad pilu,
Mis armastuse nõi on õmmelnud,
Nii kindlast oma põne ruumi kõitma,
Et maru tunled neid ei peaseks wõitma.

Nüüd kõige pealt siin peame järel nõudma:
Kust tuleme ja kuhu wõab meid siht?
Ma hakkam sulle rada ette sõuluma
Siin lähidelt ja sõnades ka liht;
Et kaugelt üle mere pidin jõudma
Ja seie tulema, kus armu kiht
Mind sundimas on: otsukohe minna
Siit aega wiibimata *Rüü*linna.

Ma kallist kodumaad ja lapse orgu
Ei saa ma mitalgi wist mägema;
Mispärast mitu päewa leina norgu
Ma mere toel ju pidin pödema.
Ehk laewast peasenud, saba vähem sorgu
Küll näitab, tahta sada nartsida.
Mul peig on esimene kõrget sugu,
Tast peawad maa ja wärawas palju lugu.“

Ja neitsi palus nõud, et eiu kaiki
Tal Lembitu ka wõtaks kuulut'ida:
„Sul näitab olemine kõrgem lüki, —
Ei mets wõi olla sinu kodumaa?“
Ja Lembit kostn'd: „Wõts segab teile näiki
Ning tõstab madalust ükk kõrgema.
Ma olen endist põlwe mulda pannud
Ja rema seltsis *nime* käest ka annud.“

„Siis kõnele, mis on sind metsa toonud?“
Nii kõrge neitsi jälle küsima:

Kas waenu oda õmmetust sull' loonud,
Wõi wiletsus sind sundind põgenüma?"
„Ei“, kostis mees „ma olen kangast koonud,
Mis paljast ilma kataks kunega.
Et need, kes minu wärki riided teinud,
Ju lükiäsko taowast siin on näinud.“

Näed neitsi kosnud: „Töö näitab imeline!
Ma kunlin küll, et maailm walu täis;
Mis aga jaksab nõder inimene,
Kui ülo kallaste läind jõe pais?
Ta tehku parem tööd, mis kasuline,
Et kaits'da teda wõtaks rahu kais.
Jäi hing ja sõda temal ala puhas:
Siis elas maa peal ta kui taewa lühas.

Üks muiste laulik olnud kuulutanud:
Et hing, kes wäsinud elu koorma all
Ja wett ei löidnud, mis teda karastanud.
See tõstku waate üles kõrgemal'.
Üks armu, üks abi 'pole otsa saanud,
Sest lõpetus on üksnes kaduwal.
Kell' kindel usk, et wägew jumal taewas,
Sell wäsimust ei tule elu waewas.

Üks armu jõgi woolab läbi ilma,
Ta laenotol' ei tule lõpetus.
Kes ujuwad, ei märka inl kolma.
Waid sõdant kutab armu palawas.
Kui lõpeb tee, siis wõtub taewa hülma
Neid kaswandikuks wasta igawdus.
Kel hinustus on saada jõe kaidas:
See astgu liikmeks armastuse waldas.“

Seal astund wälja üks neist seltai meestest
Ja hakkand Lembitul ka paluma.
Et tema neilo peastjaks eksi teedest
Kui tutaw saadik tuleks juhtima.
Ka neitsi tõotas tänu lahkest meelest
Ja rikast palka peale lisada:
„Ma loodan sulle tutawamaks saada:
Kes teab, ehk lased ennast ristitada?“

Siis kostnud Lembitu, ja silmawaate
Tal tunnistand, et lustind minema:
„Kui õpetus on taewa keele saate,
Kes teab, mis wiinaks siis wõib sündida.“
Kas tahte sünnitus olnud kõrgemate,
Wõi wõitnud neitsi teda silmaga:
Tal oli nõu neil saatjaks kaasa minna,
Et kristlasi seal tundma saaks ja linna.

Kuustõistkümnes laul.

Eja teisil hommikul' kui une kaisus
Kõik wõerad asemel weel puhk'siwad,
Kus linu laulus, waikses õitme haisus
Paik murul hiilg'nud kastepisarad,
Olnd snda Lembitul nii õnne paisus —
Waik mõtted Loojal tänu walawad —
Et põlwile ta langend muru peale
Ja tasa kaobades seal tõstnud heale.

„Ei tulnud Uku mulle õhtu-ohal,
Mis kulla karwa pilweid palistas,
Ei tulnud terna õrnal lille luhal,
Mis muru pinda koidul haljandas;
Kull tuhat hiilguet läikis taewa kohal,
Kus täht'de hulgad käisid mängimas:
Ei paistnud siiski kuskilt Uku palge,
Kes warjutanud oleks täht'de walge.

Ja selgest olin mina teda märkand.
Kui kõrget neiu teretand mul silm.
Üks wõeras wägi südamesse tärkand —
Mis tunnistand palawus ja kohn —
Ma tundsin äkitselt kui unest ärkand,
Mind rüppe wõtnud oli kammim ilm.“
Nii puhund Lembitu; kus tuskas tuju
Ei lasknud näha tad eessoiswat kuju.

Sest kõrge neitsi tulnud tänu andes.
Et Lembit luband tulla juhtima,
Ja walweal silmal õösel hoolt siin kandes
Ei tule walgust lasknud kustuda;
Waid puid ja oksid rohkost peale pandes
Tuld heledamalt ajand põlema;
Et walgest peletatud metsa koerad
Ei julgeks hirmutada wasind wõerad.

„Ei mäleta ma kõigil eluajal
Weel magusamalt olla maganud.
Kui täna õösel paksul metsa rajal.
Kus sinu hoolekand' mind warjannud.
Ma annan tänu sull' ja lehtis majal,
Mis Uku käsi warjuks plehtinud.
Siin asujal wist selte elupaewad
Ja kaduw põlwes juba taewast näewad.

Kus ligem jõe laente woolu lohin,
Waik weepinna selgem peegli läik.
Kus metsas punde kõikuw ladwa sohin,
Seal kõige elukihutaja paik,
Neil külaliseks Kõu ja maru kohin;
Mis onnelik on sinu elukaik!

End' tahaksin ma rahurikkaks kiita —
Kui pikemalt siin tohiks aega wiita.

Kui waatekujutused mind ei peta:
Sind rõhub põues sala wiletsus?
Siin pole mõnusama ette wõtta —
Kui kõrgem tõusta, kuhu kurwastus
Ei jõua meile enam järele tõelda,
Waid waimul igawduse wabadus,
Kes wara ilma kõrast onnast peitnud,
Need leidwad jumala, kui linge heitnud."

Nii puhund neitsi, Lembit rõõmsast hüttes
Tal kostis: „Juba saab sest küllalte!
Mis aitaks lend, mind pilwe piirde wiides —
Wõi kaugengi — kas taewa lätteni:
Kui rahwa sugu tuhanded kõik piüdes
Ei põrmust tõuseks sammu kõrg'male?
Mis troosti wõiksid teia kandle keeled
Neil waestel, kellel kurwad muremeeled?"

Seal lugemata rahwa hulgal nutwad
Ning ohkwad walusängis iga õõl,
Ei keski ütlet: „Teie minu tutwad,
Ma tahan troostida teid koidu eel!"
Ei! abita nad wärsed loomad kaeb'wad
Ja taewas laigib uhkel tähte wõol — —
Kuis tohib maailma pidu-ehteid kanda,
Kell misgi pole troostiks meile anda?

Kes õnnelikud, ehitagu kojad
Seal taewa jõe kuldse kaldale,
Kus südameid neil kaunid laene pojad
On ala kihutamas ilule.

Kui wõiksite ehk jõest ta wiimsed ojad
Kõik wiia põnal kõrbend nurmele, —
Ei kõrbend põld saaks enam lilli tooma,
Ei aurund wesi mund kui pilwi tooma.

Ei wõi mind täna hoida katked, käied,
Sest õnne tuul neid kõiki katkendas!
Mul puhkemas on kaunid rõõmu öied,
Ma olen õnnelik kui kuningas;
Et minu loodud too lehtis-nõied
Üht taewaliku oinud warjamas.
See mälestus ei kustu minu meelest,
Et rannu olin kuulnud tema keelest.

Mis tulewikul toob mull juhtumine —
On praegu warjul paksu pilwe all.
Ma tunnen, et üks sala tõmbamine
Mind kõndma sunnib sinu ligidal;
Seal teel on kõik nii uus ja imeline,
Kui seisaksin ma wõera tahtewal.
Kas asja selgust enne wiimist eha
Mu põrmu silmal antakse veel näha?

Üks jumalikust juurdunud kõrgem idu
On siginemas minu südames.
Küll wäetike kui õhem lume kidu
Wast pisut nähtaw päikse terades.
Kui seisaks taewas suremata pidu
Mind ootes tulewiku kauguses.
Kas ristilaste laiad armutiwad
Mul waba waimu ükskord senna wiwad?

Kui ristlasi ma tundma saan, et hulgal
Neil tões ja tegus sinu sarnased.

Ja nende seltsis kawaluse kolgad
 Ei surrama saa minu lootused;
 Kes teab! Ehk wõiwad õpetuse tal'gad
 Neid mulle juhatada õiget teed:
 Kus usk ja tegu ühes kangast koowad —
 Ja inimesi inglileks siin loowad?

Nii kana randes wäitab põnnu kaisus,
 Ei lahku meie kallest eksitus,
 Wast wiimaks kõrgel taewa latte paisus
 Võib ükskord wasta tulla tõsidus.
 On meel ja mõtted kahelduses raisus,
 Siis lõpeb kallis hinge raiudus.
 Kui talutates kät mull' tugeks annad:
 Siis loodan, ehk mind eksitusest kannad?

Kus stada meil ja lootus kindlast asub,
 On tulewikus õnnis rahu maa;
 Mis hinge peal siin raskus koormaks lasub,
 Seal unustusesse saab kustuma.
 Üks wägew, kesse head ja kurja tasub,
 Meid kaalub kõiki oma kaaluga.
 Kui Vana Isa seda õnne annaks,
 Et kaalud seal meid ühetasa kannaks.

* * *

Paar aastat juba kiirelt mööda sõitnud,
 Kus käest meil kadunud oli jutu jälg.
 Ehk Lembit mönda tarkust, lisaks wõitnud,
 Ei kustunud tal õppimise nälg;
 Kui sõnu nähtustega kokku kõitnud
 Oind eestpool walgel, tagant mustem selg,
 Se sundind terasemalt täheldama
 Kui wahetust ei pidand kahetsema.

Kes kauem aega arwamise kallal
 Kui Lembit waikselt teinud waimu tööd,
 See õpib aega mööda omal tallal
 Wist mõistus' juhil leidma elu teed;
 Kus tõised talutaja meele wallal
 Ei märka muud kui pimeduse ööd:
 Seal harib tema walgust seletama
 Ja mis ta number sünnib aru saama.

Ei kristlased kõik rändand ühel sihil,
 Neil jooksis mini rada kõweras;
 Nad käisiwad kull sagedaste pihil,
 Ei nähtud siiski tegud sõna ra'as,
 Kus kastud wenna armastuse kihil
 Põld ohakaid nii robkest kaswatas.
 Jah, kaunim näitas põesal waljast wari
 Kui suhu pistes maitses tema mari.

Üks jumal olla neil ja isa taewas:
 Mis pärast walawad nad temast kolm?
 Ning puhuwad, et pühas usu laewas
 On kolm ja üks just sarnaline tolm.
 Üks jumal sureb kibedamas waewas,
 Ja ommetegi eluwad woe! kolm!
 Et kolm ja üks ei kuskil wahet näita:
 Ei jaksu meele mõistus mitte täita.

Kristlase õnned äits'wad tõises ilmas,
 Tal olewik siin lähik hädahoht.
 Kell' walu piinas weereb pisar silmas,
 Sell' ootmas ees ju õnnistuse koht;
 Siin saadud haawu palawas ja kulmas,
 Seal terweks teeb kõik kindol usu toht.

Nii seletawad õpetuse andjad
Ja toised wagaduse warju kandjad.

Sell' jumalal, kes kõik maailmad loonud,
Olnd täielikud algus' käite tööd;
See kangasjalg, mis kaswud, loomad koonud
Ja neile teinud kirjud elu wööd:
Üks aimus läkatas kõik liikust taonud,
Mis töötab päewad läbi noud ja ööd; —
Et aeg ja igawdus, kes kustumata,
Ei puhka silmapilku *lõikumata.*

Nii laia kirjaline mõt'de liikus
Olnd kaua raskendanud Lembitu,
Mispärast ta kui liblekene kiikus
Sün tuule õhus, sõda rahuts.
Tal waew kõik olud tähi ajawiitus:
Sest mõttesi ei awaldanud suu.
Ei raatsind tema sõbru pahandada,
Niisama pisut nende usku saada.

Et kõrge neitsi ammu naesoks saanud
Ja toist last rinnal juba imetas,
Ei olnud nende sõbrus kolmetanud,
Waid iga pñew weel kuumus kaswamas;
Kes Lembituga korra tutwustanud,
Wist sõbrus' sidet kõwem kinnitas:
Sest tema wiis ja olu selgest näitis,
Mis täieste ta iga kohut täitis.

Üht takki ommetogi wõeraks pandi:
Miks Lembit ennast ei lasknd ristit'da.
Küll rohkest pöödnud õpetuse andi
Tal papid seltsis kätte jagada;

Ei siiski tehtud wägiwadselt sündi
Waid loodeti: tund tuleb sundmata. —
Kes enda igatsuse tungil tuleb,
Sell' usu leeki kõige lausam põleb.

Kui lootus' nurm ja ootus kaunil õitsel
Uut usuwenda arwanud ja käes,
Seal leiti äkitselt, et ööde kaitsel
Tad arakadunud kui ime wäes,
Et jälgesi ei kuskil päewa paistel
Tast nähtawale tõusnud silma oes.
Kas tuule õhus kuri teda köitnud,
Ehk sugawuse waimud saagiks wõitnud?

Kus elas tark, kes oskas wastust anda,
Mis imo läbi arakadund mees?
Kes oskas juhatada kauget randa
Wõi saare paiku kuskil meredes:
Kus peale kuri teda wõinud kanda,
Kes meilt kui suland tina tuhka kees?
Küll kuulati ja otsiti ta järel:
Ei leitud märki siiski maal ei merel.

Seitsetõistkümnes laul.

Kui rahwas Riias alles päid veel murtud,
 Ei koski asja oskand selet'da,
 Kõik kadunud mehe sõbrad häda kurtud,
 Et lootus' silmed läind neil närisina;
 Olnud Lombitul ja liikmed endseks turbnud,
 Et metsi mööda keetsid ründada,
 Ta oli end'se laane jälle jõudnud
 Ning rada jälgi hallikale leidnud.

Siin soovis tema puhkel positada
 Ja tulewiku töödel wast mõelda:
 Kas Lindanisa poole sammutada,
 Wõi wõerast rada minna tallama:
 Kus mõtte kuju tahtis awaldada
 Ja seemne undist põldu kulwada,
 Et näha saaks, kas niiskus idu annab
 Ja omal ajal küpsed wilja kannab?

Ta tahtnud rahwast lasta kokku lunda
 Ja juhatada neile parenuad,
 Mõnd ärksamutest oma wõrku puuda,
 Kes ajetusel tulu markuwad,
 Et taewa nudeid kusagil ei müüda:
 Õnn meil, kui saame häda warjajad,
 Kes eksituste eest meid jõndwad kaits'da
 Ja sadamele anda rahu maits'da.

Mis ükskord juba wara noorus' wäljal
 Tüd õnnelikult olnud mängitand:
 Kas kaswab troosti igatsuse näljal,
 Mis walu pisarad kõik kniwatund
 Ja wäsitatud rusuks murtud seljal
 Üht waluwõtja padja alla pannud?
 Kas armu sund ei jõuaks ilma täita,
 Ja tema wägi wiha waenu wõita?

See kõrge mõte olnud pühad mehel,
 Kes kristlastel on jälgi rajatand,
 Mis ülestõustes esimesel lehel
 Ju armalise käigil näpistand;
 Et waidlemised talnud nende wahel,
 Kes tõistel *kujaks* olnud ette pannud.
 Kas õnnistust peab andma: *Elge tege*
 Wõi *chance* petis walenägu?

Kui nõnda mõeldes ta kunkal seisis,
 Kus päike kipus alla woerema,
 Seal silmand kuju ta, kes oemalt tõusis
 Ja mõiste sugust näitas olewa.
 Rutt sammur rändjat kunka peale sõndis
 Kui päike laanes tahtis kustuda.

Ja waata inimedust! Üks wõeras wägi
Olnud surmand naest, kui Lembitut ta nägi.

„Oh, Lillik! Sina siin!“ – See rõemu heli
On nõrka minestusest kiskunud:
„Oh armu wägi! laena sõnal woli,
Et kallid elusse saaks õlutud.
Kui oleks nõdrus tal, kes teab kui wali:
See armu käes jäepangud sulanud!“
Nii puhund ta ja puudnud jahutada,
Et minestust saaks armsalt lahutama.

Kui Lillik wastust anda tahtis, keelsid
Tal sõna lausumist silmapisaraal,
Mis palgeid mõõda jõgena tal woolsid:
Kui tahaksiwad mätta kurbdus' maad.
Ehk Lembitul küll mokad märga neelsid,
Ei kuiwand lapsil pisar' hallikad.
Siis wõtnud tema noorik-naese kaisu
Ja püüdnud arstada armu paisu.

„Kas nõnda pika lahutuse järgil
Me' täna üksteist saame nägema?
Sa ütles mulle nüüd: mis lüü-wärgil
See õnne täht meil tõusnud paistama?
Sa elad wool! Ehk jõuan sinu märgil
Ma wiimsest teelt ka hoitma puhkama.“
Nii puhus Lembitu, ja pisar wõllas,
Mis rõem ja valu ühel osal soolas.

„Oh õnnetatud, oh õnnis tundmus' wägi!“
Olnud naesel esimene pajatus:
„Ma olin ohkanud kui leinakagu
Ja soowind: surm! las' tulla lõpetus!“

Oh minu magus, magus armu jagu,
Mul suur on sinu wasta eksitus!
Mu kallid mees! kas wõid mull' andeks anda?
Ja siis las' surm mind koho hauda kanda!

Kõik mõõda nõnda – nii pikemalt ta kaebas:
„Mul tahab waene sõda lõhkeda!
Kui jumalad ei awita meid taewas,
Siis peame kurna knosis lõppema!
Kes wõib meil abi anda raskes waewas,
Kui wiimne lootus' jalg läind lonkama.
Ehk *Lindanisa* ilu läindud tulika,
Ei wiletsuse wits weel siiski puhka.

Meil algas sõda, kui sa olid läind,
Sest Wamba rutas lätti rõõwina,
Kus tema nende maa olnud paljaks teind
Ja koju tulnud rikka riisuga.
Kui kawal Saksalane seda näind,
Olnud tagakihutand ta kiiruga;
Seal surma meie wahwadele tehti,
Et pisut kojutulejaid neist nähti.

Sest kitsas orus oli hakkand sõda,
Lad jõgi ühel pool ja toisel laan.
Seal langend waenlan' äkist peale, keda
Ei ükski teadnud nõnda ligi maan.
Küll olnud kole noad, mis mõök ja oda
On teind, et täidetud saand surma saan.
Need pisud wiletsaid, kes koju juhund,
On pika lugu nenda piinast puhund.

Ka Wamba langend. — Siis kni laened merel
 Ning rahpilwad weerend waenlane,
 Kos suitsul, tudel, wõitlemisel werel
 Kõik kulad, pered pannud lookale.
 Seepeale tungind kihulase perel
 Ta wägi kokku meie linnale,
 Kus wiinseid meeste riismeid sinu isa
 Olnud warjaks kokku korjand linnasisa.

Nüüd Atsa sõda läks. Tal pidaswad
 Püst oda kõrgel wäsiwad ranga känd,
 Ning wana wahiwa meel ja uhkus' tiiwad
 Tal paistsid näust, kui julgod sõawäed —
 Ta kannul käies — lahingisse wiiwad,
 Kus kõigil muud ei ees, kui surma teed.
 Rask paksus müssumises haawumata
 Weel waculast loodab põgenema saaga.

Sealt õhtur wasta langeb wäraw linnal,
 Mis kõrgelt lastud kiwid põrutand.
 Ning mattab kõik, mis nool ja oda winnal
 Siin prügi alla puhkma oli paad.
 Kui werd ju küllalt woolnud mulla pinnal.
 Olnud surm ka Atsal ehk lõpetand.
 Ma peasin warem weel kui wacne kari
 Mind silmas; abimeheks ööde wari.

Miks puhun pikemalt? — Suur rahahunnik
 On uhked majad nüüd ning tore linn.
 Kui waenlane linn, siis suikus were sunnik!
 Nüüd nagn mind on raskem leinamin'

Kõik pannud ootua kunni rahn tunnik'
 Meid tuleb peastma siit, kus häda pinn.
 Nii kaua meile ehk walguis kestab:
 Üks tõisel wistist wacnu leina westab.

Siis wiimist rammu mina kokku wõtsin
 Ja läksin teele, kas ehk leian sind.
 Ning uida kangemate saanud lötsin,
 Sed' julgemaks olnud teinud lootus mind.
 Kui wäsimata ööd ja päewad tõtsin,
 Siis leidsin puhkepaika leske lind.
 Nüüd haawad wõite rohkemalt werd woolda:
 Kui andeks andmist saand, siis tahan koolda.

Siin olen ma! nüüd lahkuda ma tohin;
 Ma tuudma sain ju armu maitsedust:
 Ning tohin iteldat ka kurwastuse kohin
 Mull' andis maitseda ehk kibedust.
 Mis patustand, nüüd kahetses ohin:
 Las' andeks tada wiimist matusutust.
 Mis lahkudes mull' otsa peale wantad
 Ja sellega kõik tehtud eksid kantad.

Nii puhudes, kui kannim nätsind lille
 Tal langend pea Lembitu rinnule;
 Weel ükskord waatund silm kui õnne sülle
 Tõis palaw armu kaasa palgele:
 Ja siis, kui surm tal külmaks teinud kiella,
 On Lembit pisarad last wallale,
 Mis wärgise ta oli kinni hoidnud,
 Et Lillik rohkem kurwastust ei leidnud.

Ja Lembit warjand surmu oraas kaisus
Nii kaua hellaste, kui arkand koit,
Kus linnu laul ja hilekesed haisus
Olud kaalutand: nudd päewa käes on võit.
Siis walmistand ta sāngi mulla paisus
Kuh' armukese keha puhk'ma heit:
„Siin olgu Lillikule katk ja sāngi,
Nii kauaks kui meil' uuendakse māngi!“

